

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32^e JAARGANG

WOENSDAG 17 SEPTEMBER 1947

No. 1584

COMMISSIE VAN REDACTIE:*H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.**Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.*

Abonnementprijs van het blad, franco per post in Nederland f 26* per jaar. Overzeese gebiedsdelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cents. Abonnementprijs Economisch-Statistisch Kwartaalbericht voor jaargang 1947 voor abonnees op de Economisch-Statistische Berichten f 4. Afzonderlijke abonnementen voor deze jaargang f 6.

*Aangetekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).**Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).***INHOUD:**

Blz.

De artikelen van deze week	735
Uit buitenlandse bron	735
Indonesische problemen door <i>Th. Ligthart</i>	736
1948 door <i>Mr K. P. van der Mandele</i>	738
Landbouwherstel door <i>Ir J. Sevenster</i>	739
Een diepvriesindustrie op coöperatieve grondslag? door <i>L. B. Padmos</i>	740
Boekbespreking: Prof. Paul Mahieu, De organisatie van den intellectueelen arbeid, bespr. door <i>J. H. Lubbers</i>	742
Aantekeningen: De Miljoennota	743
Het rijksbijdragenstelsel door <i>Prof. Mr C. W. de Vries</i>	745
Internationale notities: De Britse dollarcrisis	745
De Engelse koloniën en de dollarcrisis van het Moederland	746
De handel van West- en Oost-Europa	756
Geld- en kapitaalmarkt	747
Statistieken: Bankstaten	747
Stand van 's Rijks Kas	748
Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	749

DEZER DAGEN

een nieuwe herfst, een nieuw schooljaar. Ook voor ons parlement. Geen nieuw geluid echter. Zelfs ontbrak een vertrouwd geluid uit vroeger jaren: geen paardengetrappel

voor de gouden koets, geen gejuich voor Hare Majesteit. De Minister-President, die enige dagen tevoren het afgelopen studiejaar met gematigd getuigschrift had gesloten, las in naam van H. M. de Koningin de Troonrede voor. Het prospectus was veelomvattend, maar het bood weinig nieuws. Over het voornaamste studieobject stonden weliswaar geen stippeltjes, doch de lettertekens gaven in feite niet meer. De Regering heeft een vorm gehandhaafd, de inhoud moet later komen. Zal daarbij kunnen worden gereageerd op de vinger, die door de Republiek is opgestoken?

De lessen begonnen met een schriftelijke rekenopgave. De gewone dienst levert een gunstig resultaat met een overschot van f 360 miljoen, tegen een tekort van f 85 miljoen voor 1947. De budgetaire vooruitgang is echter nog geen monetaire geruststelling, waar de gehele dienst een tekort raamt van ruim f 1½ miljard.

Ondanks alle binnenlands pogen blijft de noodzaak van buitenlandse hulp. De conferentie te Parijs, die de Europese rekening moest maken, heeft echter een herexamen gekregen, zij rekende te veel. De Amerikaanse examinatoren hebben medegedeeld, dat voor een rapport, dat de welwillende handtekening van ouders of-voogd wil verwerven, goede cijfers voor orde en vlijt eveneens noodzakelijk zijn. Inmiddels zijn zij, naar verluidt, bereid de hand over het hart te strijken en het rapport van de conferentie als voldoende te kwalificeren.

In Frankrijk wil men de les gaan leren. De Regering heeft een werkcollege van deskundigen ingesteld om de gehele economische politiek op de helling te zetten. Voorts heeft het tot nu toe ultra-protectionistische Frankrijk reeds zoveel geleerd, dat het thans open blijkt voor de gedachte van een veelzijdige tolonie; met Italië zijn inleidende besprekingen reeds begonnen. Tegelijk wordt in Vietnam naar consolidatie gestreefd. Dit alles met de uitgesproken bedoeling voor Amerikaanse hulp in aanmerking te komen; als voorschot op het goed gedrag wordt er reeds over gedacht, de Export-Import-bank een noodlening van \$ 500 miljoen te vragen.!

Orde op zaken wil men ook stellen in Engeland. Doch daar met een duidelijk ander doel. Het exportplan van Sir Stafford Cripps, gekoppeld aan een plan tot beperking der binnenlandse investeringen, beoogt een goed cijfer te krijgen door zelfstandig werk en daarmee behoud van zelfstandigheid.

Een zelfstandige positie, het vraagteken van de U.N.O. Zal men kans zien te komen tot eigen gedachtevorming in de trant van het schoolparlement der moderne opvoedkunde of blijft het bij het woord van de bovenmeester? Het volle rooster, waar de juist geopende algemene vergadering voor staat, zal de beslissing brengen. De Veiligheidsraad wordt intussen steeds meer van opziener tot concierge: tal van vraagstukken, die de Raad niet tot oplossing wist te brengen, komen thans in de algemene vergadering aan de orde.

INSTITUUT VOOR SOCIALE WETENSCHAPPEN N.V.

Binnenkort beginnen de nieuwe
mondellnge cursussen voor

**M.O. Economie,
M.O. Staatsinrichting,
M.O. Handelswetenschappen B,
Cand. en Doct. Ned. en Ind. Recht.**

De cursussen worden gegeven te Amsterdam, Rotterdam,
's-Gravenhage; Economie bovendien te Arnhem, Eindhoven,
Enschede, Groningen, Haarlem, 's-Hertogenbosch, Leeuwar-
den, Leiden, Tilburg, Utrecht; Staatsinrichting tevens te
Utrecht.

Prospectus en inlichtingen: 's-Gravenhage,
Wassenaarseweg 39 (tel. 775382).

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Incasso-Bank N.V.

MAANDSTAAT PER 31 AUGUSTUS 1947

ACTIEF

Kassa, Kassiers en Daggeldle- ningen	20.790.464,89
Nederlands schatkistpapier	310.200.000,00
Ander over- heidspapier	7.817.500,00
Wissels	135.669,46
Bankiers in bin- nen- en buiten land	11.697.976,15
Effecten en syn- dicaten	907.527,64
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	5.935.299,60
Debiteuren	94.861.932,54
Deelnemingen	5.728.581,67
Gebouwen	2.456.281,04
	1.460.531.231,99

PASSIEF

Kapitaal	30.000.000,00
Reserve	8.500.000,00
Deposito's op termijn	22.829.644,19
Crediteuren	388.577.025,77
Div.rekeningen	10.624.562,03
	1.460.531.231,99

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is,
kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van
dezelfde week worden opgenomen.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5348

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

NEDERLANDSCHE BEDRIJFSBANK N.V.

HERENGRACHT 320, AMSTERDAM
TELEF. 35634, 35173, 33454.

KAPITAALVERSCHEFFING AAN
NEDERLANDSCHE BEDRIJVEN

RAADGEVENDE FUNCTIE BIJ BEDRIJFS-
FINANCIERING

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Th. Ligthart, Indonesische problemen.

Het is begrijpelijk en verstandig, dat Nederland voortgaat te denken over en te werken aan het economisch herstel van Indonesië, in het vertrouwen, dat de tijd daarvoor zal komen.

Onder de vraagstukken, die zich het eerst voor een oplossing aanmelden, behoren de voeding en de hygiënische verzorging van de bevolking, de regeling van het transport en de herbebossing in het belang van de geregelde watertoevoer. Vervolgens rijst de vraag, of Nederland de mensen zal kunnen leveren voor de enorme hoeveelheid werk, die te wachten ligt, terwijl bovendien de voorziening met inheemse arbeidskrachten op moeilijkheden zal stuiten.

Handel, industrie en cultures zullen in het teken der deviezenschaarste staan. Geconcludeerd wordt, dat in Indonesië moet worden gezocht naar nu nog onbekende welvaartsbronnen.

Mr K. P. van der Mandele, 1948.

Als 1948, het jaar van het gouden jubileum van H. M. de Koningin, zal zijn aangebroken, zal de crisis, waarvoor Nederland staat, zich in haar scherpste vorm hebben aangekondigd. Nederland zal zelf een uiterste poging moeten doen om onheil te voorkomen.

De zes politieke partijen moeten het daarom eens worden ten aanzien van zes hoofdpunten. Deze zijn: Indonesië, Duitsland en onze positie in Europa; voorts — zuiver nationaal — verhoging van productie, verhoging van export, vermindering van het verbruik. De met dit laatste gepaard gaande ontberingen zullen moeten gelden voor alle klassen; de hogere klassen zullen het voorbeeld moeten geven.

Ir J. Sevenster, Landbouwherstel.

De taak van de Rijksdienst voor Landbouwherstel is: het (doen) herstellen van de schade aan de landbouw toegebracht door oorlogsgeweld, door inundaties en door andere bijzondere maatregelen van de bezetter, zoals ontruimingen, vliegvelदानleg enz. Hiervoor was een aparte dienst nodig wegens de noodzakelijkheid van 1e. een collectieve organisatie, omdat het gros van de ondernemingen in de landbouw zo groot is; 2e. centrale leiding i.v.m. schade aan uitgestrekte landbouwgebieden; 3e. spoedig herstel.

Bij de organisatie van Landbouwherstel werd vastgehouden aan 3 principes: a. landbouwkundige problemen behoren niet te worden behandeld door diensten buiten het Min. van Landbouw; b. wat bestaande instellingen van het Ministerie of van de landbouworganisaties kunnen doen, moet aan hen worden gedelegeerd; c. Landbouwherstel coördineert dit alles en voert het overleg met de andere Ministeries. Deze principes zijn gebleken gezond te zijn.

L. B. Padmos, Een diepvriesindustrie op coöperatieve grondslag?

Analyse van de positie en de mogelijkheden van de diepvriesindustrie wijst uit:

1. dat de positie van de tuinder door het bestaan van een zelfstandige diepvriesindustrie niet zal worden bedreigd;
2. dat de belangen van industrie en tuinder parallel lopen;
3. dat de bedrijfsleiding grote vrijheid van handelen moet hebben om zich aan gewijzigde omstandigheden aan te passen;
4. dat de industrie een bijzonder speculatief karakter heeft.

Er is daarom geen aanleiding aanwezig om, zoals thans wordt beoogd, deze industrie in handen der gezamenlijke tuinders te brengen; hiertegen bestaan zelfs ernstige bezwaren.

UIT BUITENLANDSE BRON.

Het tabaksverbruik in Engeland is, ondanks de plaatsgevonden hebbende aanmerkelijke prijsverhoging, niet zo sterk gedaald als Minister Dalton had verwacht. In April jl. achtte de Minister een daling van het tabaksverbruik met $33\frac{1}{3}$ pCt noodzakelijk; desnoods, zo verklaarde Minister Dalton, zou hij tevreden zijn met een reductie van 25 pCt. „The Investors' Chronicle” van 13 dezer vermeldt thans, dat de binnenlandse verkopen van de fabrikanten, die in het tweede kwartaal van 1946 59,15 miljoen lb. bedroegen, in het corresponderende kwartaal van dit jaar 56,05 miljoen lb. beliepen (cijfers ontleend aan de „Statistical Digest” van Augustus jl.). Dit betekent een daling van slechts iets meer dan 5 pCt. De belastingverhoging van April jl. heeft daarom, zo zegt het blad, zijn doel gemist. Wil men werkelijk tot dollarbesparing komen, dan moet worden gekozen tussen rantsoenering (of verkoop „onder de toonbank”) en een verdere prijsverhoging

Angst voor een depressie kan een depressie veroorzaken, aldus de mening van de „Council of Economic Advisers”, verleden jaar door President Truman ingesteld. Als voorbeeld wordt door genoemde raad de prijsverhoging genoemd, die de staalindustrie heeft ingevoerd. Openlijk wordt door belanghebbenden uit die industrie erkend, dat „the steel industry could quite easily absorb the wage rises and continue to make a handsome profit”. De voorwaarde echter is: activiteit op basis van 90 pCt van de lopende productie. Men vreest echter een daling van de productie tot 50 pCt of zelfs lager. Vandaar de prijsverhoging, teneinde met de extra winsten de gevolgen van de gevreesde depressie op te vangen. De Raad van Economische Adviseurs schijnt, naar „The New York Herald Tribune” van 12 Sept. jl. mededeelt, van mening te zijn, dat wederinvoering van prijscontrole in de Verenigde Staten op sommige strategische punten het enige middel is om de vicieuze cirkel te doorbreken.

Het reële nationale inkomen van Luxemburg voor 1947 wordt door de Regering geschat op slechts 70 pCt van dat in 1938, voor een groot deel een gevolg van de lage staalproductie, aldus een mededeling van de „International Bank for Reconstruction and Development” van 28 Augustus jl. Uit hoofde van de vitale betekenis van de Luxemburgse staalindustrie voor 's lands welvaart zal het bereiken van het vooroorlogse reële nationale inkomen, dat per hoofd een der hoogste was van Europa, afhangen van het beschikken over meer steenkool, teneinde de productie van de ijzer- en staalindustrie te kunnen opvoeren, en van de modernisering van de staalindustrie, waardoor hoogwaardige producten kunnen worden verkregen.

Rusland legt een platinavoorraad aan om te concurreren tegen de goudvoorraden van Amerika en het Britse Empire, aldus de „New York Herald Tribune” van 11 dezer. Deze platinavoorraad kan worden gebruikt om de roebel en de valuta's van de satellietstaten te ruggesteunen, zo zeggen handelaren in Wallstreet; zij bereikten deze conclusie na waarneming van een voortgaande daling der verkopen van dit metaal door Rusland, de grootste producent. De gemiddelde Russische productie zou 100 à 150.000 ounces per jaar bedragen tegen een Amerikaanse productie van 24.500 ounces in 1946. De wereldproductie van platina, zonder Rusland, bedroeg over 1937—1946 gemiddeld 300.000 ounces per jaar. Platina noteerde 10 Sept. ongeveer \$ 69 per ounce, tegen \$ 35 per ounce, als vastgestelde prijs, gedurende de oorlog; de officiële goudprijs bedraagt sinds de dertiger jaren eveneens \$ 35 per ounce.

INDONESISCHE PROBLEMEN.

In Nederland wordt thans bij de pogingen tot oplossing van de vraagstukken betreffende Indonesië in hoofdzaak gedacht aan het herstel van de welvaart in dit zo zwaar door oorlog en opstand getroffen gebied. Men verbaast zich daarom over de opvattingen, die tot uiting kwamen in de Veiligheidsraad, waarbij weinig of geen woorden werden gewijd aan het lot van het miljoenenvolk, als Westers kapitaal en Westerse energie uit die streken zouden worden teruggetrokken. Men weet, dat in dat geval Nederlands-Indië tot een staat als Siam zou verworden. Dit land hebben vele Nederlandse krijgsgevangenen leren kennen, dië er geruime tijd moesten verblijven na de vreselijke ervaringen, opgedaan bij de aanleg van de spoorweg Bangkok—Rangoon, de zgn. dodenlijn. Men heeft in dit zelfstandige Aziatische gebied kennis gemaakt met verval en met corruptie, zoals men zich die te voren niet had kunnen voorstellen.

Vele leden van de Veiligheidsraad zien de strijd op Java echter uit een geheel andere gezichtshoek dan zij, die bij Indonesië nader zijn betrokken. Hun inzichten zijn geheel gebaseerd op de politiek. Het volgende citaat uit een Amerikaans tijdschrift maakt dat duidelijk:

„The great political danger in the Indonesian war is that unless we continue to act decisively to stop it, following the line taken by Australia, our motives will come under increased suspicion throughout Asia and Africa. The billion people with colored skin, among whom the desire for freedom and selfgovernment is finding increased expression, will wonder whether the human ideals we profess so virtuously are meant to apply only to Caucasian peoples. Our influence among Asiatics and Africans will wane and they will turn increasingly to Communism and Russia, whence flows much propaganda about the discriminatory practices of the Western powers toward colored peoples”.

Deze beschouwing is niet uit één krant geknipt, die lezers uit een bepaalde kring voor hen bevredigende verhaaltjes op moet dissen, maar uit „Barron's National Business and Financial Weekly”, een goed aangeschreven financieel blad, dat gewoonlijk de economische aspecten van een zaak niet uit het oog verliest.

Er heerst blijkbaar angst voor het verlies van populariteit in het Oosten en vooral voor politieke winst van Rusland in dit gebied. Angst is een slechte leidsman. Men heeft dit nog zo kort geleden ervaren, toen Chamberlain vrede wilde tot elke prijs en dus voortdurend dieper boog voor Hitler. Dit heeft niet gebaat en ook thans zal deze politiek niet baten, waarbij men waarachtige ethische en economische argumenten verwaarloost, in de hoop het Oosten zacht te stemmen. Waarschijnlijk wordt Australië ook door deze gevoelens geleid en in Engeland denkt men veelal in dezelfde richting. Men mag echter niet uit het oog verliezen, dat Azië veel van zijn belang zou verliezen, als orde, rust en welvaart sterk zouden verminderen. Thans reeds zijn er vele streken, waar Westerlingen bezwaarlijk kunnen reizen, omdat ze er gevaar lopen slachtoffer te worden van de een of andere fanatieke bende. Zo is het niet alleen op Java en Sumatra, maar in Burmah, de Pundjab, Siam, een groot deel van China en naar de geruchten luiden ook in de Philippijnen. In zulke streken zal het economisch verkeer met de volken weinig aantrekkelijk zijn en men zal aan dit verkeer stellig weinig morele of materiële waarde kunnen toekennen.

Het is daarom begrijpelijk en verstandig, dat Nederland zich niet van het ingenomen standpunt af laat brengen en voortgaat te denken over en te werken aan een economische wederopbouw, in het volle vertrouwen, dat de tijd daarvoor zal komen. Men werke dus voort, alsof de toekomst zeker is, men denke zich in het opbouwingsproces in en men versage niet.

Vraagstukken van wederopbouw.

De moeilijkheden, die moeten worden overwonnen, zullen ontstellend zijn. Er is heel veel vernietigd, dat niet kan worden gemist, wil men wederom een dragelijke toestand schiepen. In de Grote Oost en op Borneo is men met het herstel begonnen en daar worden blijkens de berichten vorderingen gemaakt. Toch gaat het werk niet zo vlot als men zou wensen, omdat de lange oorlogstoestand en de verwaarlozing veel schade hebben aangericht, die niet in een vloek en een zucht ongedaan kan worden gemaakt. De ellende in deze streken is echter niet te vergelijken met die op Java en Sumatra. Naarmate de eilanden tot grotere ontwikkeling waren gekomen, is de afbraak ernstiger geweest en stellig zal dan ook het weer op gang brengen van het leven op Java de meeste zorgen en de grootste moeilijkheden baren, ook al omdat er op dit dicht bevolkte eiland zoveel plaats voor onbeschrijflijk menselijk leed is.

Welke zijn de vraagstukken, die zich allereerst om oplossing aanmelden? Wil men iets beginnen, dan moet men aandacht wijden aan de voeding en de hygiënische verzorging van de bevolking, opdat deze weer geschikt wordt voor een normaal leven en voor het verrichten van de dagelijkse arbeid. Men denkt hierbij aan de voorziening met rijst van alle streken, waar dit product als hoofdvoedsel wordt gebruikt, dus in vrijwel de gehele Archipel met uitzondering van de Molukken en Nieuw Guinea, waar sago als voedingsmiddel op de voorgrond staat. Indonesië kan meer dan voldoende rijst voortbrengen, maar dan moeten de bevoeiingswerken geheel in orde zijn, waarvoor belangrijke herstellingen moeten worden uitgevoerd en nieuwe irrigatiewerken tot stand gebracht, ten einde de aanplantingen uit te kunnen breiden. De gezondheidstoestand van de bevolking is voorts in verschillende streken slecht. Herinrichting van ziekenhuizen behoort dus stellig eveneens tot de zeer nodige dingen. Vervolgens zal herbebossing noodzakelijk zijn om de geregelde watertoevoer uit de bergen intact te houden. Er is in de bergen veel hout op onoordeelkundige wijze gekapt en dit is in verschillende streken bemerkbaar aan de geringe waterafvloeiing. Van primair belang voor de voedselvoorziening in verwijderde streken, waar chronisch rijsttekorten heersen, is de regeling van het transport. Spoorwegen moeten weer in bedrijf komen, vele verwoeste bruggen wachten op herstel, verwaarloosde, moeilijk begaanbare wegen eisen snelle verbetering. En hier is nog alleen sprake van het verkeer te land. Ook het watertransport moet geheel nieuw worden opgezet. Daarvoor is uitdieping en herstel van vele havens een eerste vereiste. Men hoorde in Nederland weinig over de toestand, waarin de bevrijde havens werden aangetroffen, doch onlangs kon men lezen, dat Tegal geheel is dichtgeslibd en dat het haventje Palima op Celebes onbruikbaar is geworden. Deze berichten geven te denken over de conditie, waarin andere havens verkeren.

Beschikbaarheid van arbeidskrachten.

Als men dit eenvoudige lijstje van werkzaamheden overziet, vraagt men zich af: zal Nederland de mensen kunnen leveren om die enorme hoeveelheid arbeid te verrichten? Heeft het leidende krachten genoeg, die gezag weten uit te oefenen, om aan Indonesië af te staan? Er is toch in het land zelf een nijpend gebrek aan werkers. Kan men hier doktoren, ingenieurs, M.T.S.-ers, houtvesters etc. naar de Oost zenden zonder de eigen wederopbouw in gevaar te brengen? Op het ogenblik zal het afstaan van een groot aantal van deze werkers bezwaarlijk zijn. Wij moeten echter niet vergeten, dat vele energieke jonge mensen het benauwd gaan vinden binnen onze enge grenzen. Het zal op de duur niet mogelijk en ook niet wenselijk zijn die geesten zodanig te bezweren, dat ze er de voorkeur aan geven thuis te blijven; zij zullen tenslotte toch de banden verbreken en de wereld in gaan. Waarheen kunnen zij dan beter trekken dan naar het land, waarvoor wij een zware

verantwoordelijkheid dragen en dat om ze roept? Bovendien mogen wij er mee rekenen, dat onze industrie door de hoge productiekosten gedwongen wordt verder te rationaliseren, waardoor de behoefte aan arbeiders zal verminderen. Het gevaar lijkt niet denkbeeldig, dat werkloosheid weer zal verschijnen; als wij ons niet meer toeleggen op het stichten van nieuwe fabrieken, maar ons gaan wijden aan de consolidatie van de bestaande. Het is natuurlijk wat moeilijk om zich in een tijd van tekort aan arbeidskrachten in een periode van gebrek aan werk in te denken, evenals het haast onmogelijk was zich tijdens een werkloosheidsperiode een zeer grote vraag naar arbeid voor te stellen. Men zal natuurlijk in Nederland niet voort blijven werken met een zeer groot ambtenarenapparaat en het leger zal stellig gedeeltelijk worden gedemobiliseerd. Er zullen dus arbeiders vrij komen, waarvan de beste krachten zich met vreugde ter beschikking van Indonesië zullen stellen. Of wij ten volle in de behoefte zullen kunnen voorzien, valt niet te zeggen. Werkers uit andere landen werden in de Oost steeds met open armen ontvangen en het is waarschijnlijk, dat dit zo zal blijven.

Het zal moeite kosten vele inheemse krachten weer aan het werk te krijgen in de thans opstandige streken. De lieden, die nu enige jaren in roversbenden rondtrekken, zijn uit de aard der zaak verslaafd aan een avontuurlijk leven en zij zullen voorlopig weinig lust gevoelen zich weer als gewone burgers te vestigen. Er zal een ruime tijd voor gerekend moeten worden om deze mensen in rustige sferen te leiden. Eveneens zullen de duizenden oud-ambtenaren van de Republiek, die zo'n gemakkelijk bestaan hadden, knabbelend aan de staatsruif, geen haast hebben om zich weer in het gareel van de dagelijkse arbeid te doen spannen. Dit zijn moeilijkheden, die met beleid en geduld moeten worden overwonnen. Tegenover deze lieden staan echter honderdduizenden, die blijkens de berichten snakken naar de rust van het goedgeleide werk in fabriek en op onderneming.

Handel en productie.

Een vraag van groot gewicht is: hoe zal men de handel tot leven brengen om de middelen te verwerven, die voor de wederopbouw nodig zijn? Indonesië is zeer arm geworden; men zal zich daarop moeten instellen. Er is dus alle reden om de import hier en daar aan banden te leggen. Aan luxe-artikelen bestaat geen behoefte, aan onnoemelijk veel zaken van dagelijks gebruik zoveel te meer. Men zal moeten trachten hiermede rekening te houden, waardoor een stelsel van invoervergunningen wel noodzakelijk zal worden. Natuurlijk zal zo groot mogelijke soepelheid moeten worden betracht; volkomen vrijheid is voorlopig echter uitgesloten. Het is waarschijnlijk, dat valuta-overwegingen een rol zullen spelen bij de bepaling van het land, waarvan men goederen wil betrekken. Er heerst schaarste aan deviezen; men zal dus moeten trachten zoveel mogelijk te betrekken uit de landen, waarvan de deviezen het gemakkelijkst te verwerven zijn. Armoede maakt het leven duur, omdat men bij koop naast overwegingen van prijs en kwaliteit andere desiderata moet laten gelden. Bij uitvoer zal prioriteit moeten worden verleend aan landen, waarvan men deviezen het dringendst nodig heeft, waarbij; zoals vanzelf spreekt, de prijs niet geheel buiten beschouwing kan blijven.

Het zal een zware taak zijn in- en uitvoer te controleren in het zeer uitgebreide gebied en toch een vlotte en geregelde handel tot stand te brengen en te handhaven. Men zal zich algemeen aan een lagere levensstandaard aan moeten passen. De tijd van luxe hotels in vele plaatsen, bungalows in de bergen, danspartijen in dure kleren, overladen eetfeesten, bars, dancings etc. zal voorbij zijn. Dit is geen ernstig bezwaar; eenvoud behoort bij het begrip pioniersarbeid en het soort arbeid, dat in de komende reeks van jaren verricht zal moeten worden behoort tot deze soort. Er leven nog vele oud-Indischgasten, die in het begin van deze eeuw in de Oost werkten. Zij weten, dat het bestaan

zeer goed kan zijn, als men zich voeden moet met het voedsel van het land, de rijsttafel, als men het stellen moet buiten fijne wijnen en likeuren, dure Havannah's etc., als de dames geen Parijse avondtoiletten dragen en zich overdag hullen in sarong en kabaja. Hoe men de vereenvoudiging thans tot stand zal brengen en hoe hij eruit zal zien, valt niet te voorspellen; noodzakelijk is hij in ieder geval. Er zal nog veel weelde overblijven, die vroeger werd gemist, electriciteit, gas, waterleiding, gemakkelijk vervoer, betere hygiënische verzorging etc.

De wederopbouw kan zich natuurlijk niet beperken tot de werkzaamheden, die hierboven werden aangegeven. Het is dringend noodzakelijk, dat de productie van de fabrieken op gang komt, die beperking van invoer mogelijk maken, en van de ondernemingen, die de producten leveren, waaraan de wereld behoefte heeft. Rijstproductie werd vooropgesteld, omdat niets te bereiken valt, als de bevolking niet goed wordt gevoed. Het is volstrekt geen bezwaar, als er teveel wordt geteeld, want het is van belang, dat de dessa-loemboengs weer geheel met padi worden gevuld, opdat er een reserve is voor mogelijk slechte oogsten. Blijft er na volledige zelfvoorziening nog een overschot, dan kan dit voor uitvoer dienen. De vraag naar rijst is zeer groot. De berichten wijzen erop, dat aan dit probleem veel aandacht wordt gegeven. Er schijnen plannen te bestaan om in Zuid Celebes irrigatiewerken aan te leggen, opdat de voortbrenging van padi in deze streek kan worden verhoogd. Naast rijst is maïs van belang. Dit is een niet veel-eisend gewas, dat over de gehele archipel te vinden is. Vroeger bestond er een jaar voor jaar sterk schommelende export, die verband hield met de uitval van de oogst in Indonesië en het aanbod op de wereldmarkt uit andere landen, die dit product voortbrengen. Celebes voerde via de bovengenoemde haven Palima niet onbelangrijke hoeveelheden witte maïs uit. Misschien is ook hier de voortbrenging op te voeren, als de haven weer functionneert.

De cultures.

De grote cultures kunnen natuurlijk niet aan de slag zonder een behoorlijke regeling van de voedselvoorziening, en evenmin als de gezondheidstoestand van de bevolking niet bevredigend is. Er bestaat tussen deze zaken een onmiskenbaar verband, doch voor het laatste is bovendien verzorging nodig, die aanleiding tot vele moeilijkheden kan geven. De zieken zullen stellig bij stromen naar de ziekenhuizen trekken, die weer zullen worden opgebouwd, doch ze zullen evenals vroeger wegblijven, zodra zij zelf vinden dat ze genezen zijn, d.w.z. te vroeg. Tegen deze neiging werd steeds strijd gevoerd; nu op dit gebied alle discipline is verdwenen, zal het moeilijker zijn de patienten ervan te overtuigen, dat een voortgezette behandeling is gewenst. Zodra de arbeiders zich om de ondernemingen verzamelen, zullen de leiders meehelpen de gezondmaking te bevorderen.

Welke cultures zullen het eerst worden aangepakt? Men zal genoodzaakt zijn dáár aan te vangen, waar snel product kan worden verwacht. Bijv. bij rubber. Als de rubberbomen gespaard zijn kan men met de tap beginnen, als tappers worden gevonden. Misschien zal het nodig zijn de verwerking van latex te centraliseren op de fabrieken, die intact gebleven zijn, wat vervoerskosten met zich zal brengen. Het is echter zaak nog zoveel mogelijk van de vigerende prijzen te profiteren. De marktprijzen zijn nog bevredigend, maar toch niet meer zo rotsvast als een jaar geleden. Ze zijn al eens ineengestort en als de invoermarkten groter aanvoeren te verwerken krijgen, is het zeer wel mogelijk, dat de prijzen zullen dalen, en dan bereiken ze spoedig het niveau van voor de oorlog. Het is daarom van belang zo snel mogelijk af te schepen. Men stelle hierbij copra als voorbeeld. Dit oliehoudend product, waarnaar men onbelemmerde vraag zou verwachten, is zo sterk in prijs gedaald, dat de export uit Oost-Indonesië niet meer lonend

is. Door het langzaam op gang komen van de Indische bedrijvigheid is hier grote schade geleden.

Een ander zeer belangrijk product, de suiker, vereist enige jaren voorbereiding. Vóór 1949 zal geen oogst van betekenis uit de grond komen. Hoe de situatie op de wereldmarkt dan zal zijn, is niet te zeggen. Men zal thans uit moeten maken, hoe groot men de aanplant maken kan en maken wil. Men is gelimiteerd door het aantal fabrieken, dat voor het malen gereed kan zijn. Er zijn enkele intact aangetroffen, vele moeten worden hersteld of opnieuw geïnstalleerd. Dan rijst de vraag, of men alle bestaande fabrieken weer aan het werk wil zetten, of dat men Java in wil stellen op geringere oogsten dan vroeger. De wereldsituatie voor suiker is niet bemoedigend. De tijden zijn voorbij, waarin mocht worden gehoopt, dat de Java-productie de 3 miljoen ton zou overschrijden en dat de consumptielanden steeds bereid zouden zijn voorkeur te geven aan deze goede en goedkoopste suiker. In 1927/28 werd de hoogste productie bereikt met 2.989.863 ton, daarna zag men een daling, die op het laatst zeer snel verliep:

2.935.317 ton	voor	1928/29
2.970.835	„	1929/30
2.838.737	„	1930/31
2.611.376	„	1931/32
1.401.327	„	1932/33
644.164	„	1933/34
495.768	„	1934/35

Deze onstellende vermindering werd veroorzaakt door de opkomst van de bietsuiker, die tijdens en na de eerste wereldoorlog sterk in betekenis was gedaald en nu zijn plaats wilde hernemen door achter tolmuren zijn productie weer op te bouwen. Amerika gaf een sterke preferentie aan eigen product en aan dat van Cuba en de Philippijnen; Brits-Indië, eens het belangrijkste en ook het natuurlijke afzetgebied van Indonesië, stichtte met sterke protectie een eigen suikerindustrie, die thans reeds overschotten levert. Onlangs wees de Voorzitter van de Verenigde Indische fabrieken er echter op, dat een 14-jarige bescherming in India de opbrengst van riet niet heeft doen stijgen. Deze is ongeveer 15 ton per acre, dat is ca 377 quintalen per ha, waartegenover Java wel zeer gunstig afstak met een productie van 1.400 à 1.600 quintalen per ha. Om in India verbetering van betekenis te brengen zal wel nodig zijn niet langer vrijwel uitsluitend met opkoopriet te werken; men zal over moeten gaan tot eigen fabrieks-aanplantingen, die onder strenge wetenschappelijke controle worden gesteld, zoals dit op Java geschiedde. Het is onaannemelijk, dat zo'n diep ingrijpende verandering van systeem zal worden toegepast, vooral niet, omdat de povere industrie voldoende winsten oplevert met behulp van het hoge tarief.

Voor Java is dit verontrustend, vooral als men weet, dat de suikercultuur in India nog steeds wordt uitgebreid, zodat in de toekomst export van overschotten te verwachten is, die de prijzen op de wereldmarkt zullen drukken; de opbrengstprijs is nl. niet belangrijk, daar de winsten op de binnenlandse markt worden gemaakt. Er zal dus op Java grondig overwogen moeten worden, tot welke uitgebreidheid de suikercultuur weer kan worden opgenomen. Men kan niet verwachten, dat het autarkische streven van voor de oorlog in afzienbare tijden zal verminderen. Producenten raken overal gewend aan de afwezigheid van buitenlandse concurrentie, tengevolge van de valutamoeilijkheden. Als dus weer concurrentie komt, zal stellig dadelijk om een tarief worden gevraagd. In zo'n wereld mag men niet uitgaan van de gedachte, dat weldra een belangrijke vrije suikermarkt zal ontstaan.

Er zijn meer cultures, waarvan de toekomst in nevelen is gehuld. Hierboven werd de rubber reeds genoemd. De potentiële productie van rubber (natuurlijke en synthetische) overtreft het gewone verbruik. Dit is een gevaarlijke

situatie, die aanleiding kan geven tot hevige crises en een onzekere bedrijvigheid. Het lijkt niet verstandig om snel tot uitbreiding van rubberaanplantingen over te gaan; eerder komt het voor, dat het overweging verdient niet alle stervende en afgestorven bomen te vervangen. Men dient na te gaan, of ondernemingen, die zwaar beschadigd zijn, zo gunstig liggen, zulke goede gronden hebben, over werkelijk superieure restanten beschikken, dat ze voor herstel in aanmerking komen. Wat men herbouwt, moet van hoge potentie zijn. Het is niet ondenkbaar, dat de rubbercultuur op de duur geleidelijk van ondernemingscultuur in bevolkingscultuur zal overgaan.

Als de productie van twee belangrijke uitvoerproducten niet op oude basis kan worden hersteld, komt de vraag op, wat men ter vervanging moet beginnen. Welke producten kan de Indische bodem nog leveren, waarmee de wereld gediend zou zijn? Is uitbreiding van oliepalmen en sisal mogelijk? Bestaat de mogelijkheid lonende houtaankap-ondernemingen te stichten, nu de omstandigheden in de wereld zo ingrijpend zijn veranderd? In Zuid-Borneo is Bruynzeel daarmee begonnen. Is er aanleiding dit op andere plaatsen ook te doen?

Ziedaar toekomstproblemen, waaraan men volle aandacht geven moet, wil men Indonesië waarachtig vooruit helpen. Men mag zich niet blind staren op wat er is en wat er geweest is; wetenschap en bedrijf moeten zoeken naar nu nog onbekende welvaartsbronnen.

Th. LIGTHART.

1948.

Het gouden jubileum der Koningin nadert. Alom in den lande worden initiatieven genomen en voorbereidselen getroffen om het volgend jaar op feestelijke wijze te vieren. Terecht. Wanneer wij, in September 1948, in onze herinnering zullen laten voorbijgaan al wat in die vijftig regeringsjaren is geschied en wanneer wij zullen bedenken alles wat de Koningin in die jaren heeft moeten trotseren — oorlog en crisis en weer oorlog — en hoe Zij zich dag in dag uit, jaar in jaar uit, volledig heeft overgegeven aan de taak om Nederland en het Nederlandse volk te dienen met al Haar kracht en al Haar macht, dan kunnen er geen manifestaties genoeg zijn en zij kunnen niet groot genoeg zijn om tot uitdrukking te brengen al wat in ons Volk leeft aan gevoelens van eerbied, van dankbaarheid en van genegenheid.

**

En tòch. Het land is in nood. Wij kunnen nog enkele maanden leven, zoals wij het de laatste tijd gewend zijn geweest, als in „a fool's paradise”, maar dan, juist als 1948 zal zijn aangebroken, zal de crisis zich in haar scherpste vorm hebben aangekondigd. De deviezenvoorraad zal zijn opgeëet, over de gehele lijn, in de eerste plaats in de „hard currencies”. De staatsschulden, vlottend en geconsolideerd, binnenlandse en buitenlandse, zullen verder zijn opgelopen. De geldcirculatie, chartaal en giraal, zal opnieuw aanmerkelijk zijn gestegen, een voortdurende bedreiging voor een stil-aansluitende inflatie. Een verdroogde oogst, die extra-invoeren op crediet noodzakelijk maakt; doorgedraaide groenten. Wellicht weer een koude winter met geen noemenswaardige brandstof voor de huizen, verlamdend werkend op de arbeidskracht. Een handelsbalans, die nu nog maar een dekking van de import met een 30 pCt aanwijst. Een achterland nog altijd in wankele ongeconsolideerde toestand en voor commerciële of industriële contact niet of nauwelijks te benaderen. En een slepende crisis in Indonesië, die dagelijks schatten verslindt.

De opsomming van dit alles is niet bedoeld als critiek; het zijn slechts de feiten en de naakte waarheid. Het heeft ook helemaal geen zin om te jammeren en historische exclamaties uit andere moeilijke tijden te citeren: radeloos,

redeloos, reddeloos. Men hoeft óók niet, zoals de Engelsen het nu wel met een voornaam stóicijns gebaar doen, te spreken over „het aanstaand faillissement”. Maar men hoeft óók niet stil te staan op de brug van het schip, met spanning afwachgend waar en wanneer het zal stranden, alleen 'nog maar biddend en hopen, vurig hopen, dat vóór dat noodlottige gebeuren zal plaatsgrijpen een sleepboot of reddingboot met de Amerikaanse vlag in top op het laatste ogenblik een lijn zal toewerpen om het onheil te voorkomen.

Vóór het zover is, zullen wij zelf daartoe een uiterste poging moeten doen. Daarvoor is nodig, dat het *gehele* volk weet hoe rampzalig-slecht onze toestand is; dat het *gehele* volk weet waar de oorzaken liggen van dit alles; dat het *gehele* volk weet wat de weg is om eruit te komen en — dat is het voornaamste — dat het *gehele* volk bereid gevonden of bereid gemaakt wordt om vastberaden en eendrachtig die weg te volgen. Eendrachtig — voor dit gevaar — met terzijdestelling van de binnenlandse politiek, zó als het was in de bange uren der bezetting.

Het is niet nodig daarvoor een nationaal kabinet te vormen, het is niet nodig om nationale verkiezingen te houden of een nieuwe partij te maken van „nationaal herstel”. Dat nationaal herstel kunnen de bestaande partijen zelf zoeken en vinden en totstandbrengen door de handen ineen te leggen en bindende afspraken te maken ten aanzien van die vijf of zes hoofdpunten waar het nu om gaat en waarmede het *zijn* of *niet zijn* van Nederland als staat en volk van de eerste rang op het spel staat.

Welke die punten zijn? Zij liggen voor de hand. Het is allereerst Indonesië. Daarover is veel verschil van mening geweest en dit is er nog; maar de omstandigheden hebben toch eindelijk daartoe geleid, dat de contouren van het conflict zich zó duidelijk zijn gaan aftekenen, dat slechts een bepaalde weg zal kunnen en zal moeten worden gevolgd. Naast Indonesië: Duitsland. Het op orde brengen van ons achterland en het herkrijgen dáár van onze economische bewegingsvrijheid, zodat de natuurlijke contacten van handel, industrie en scheepvaart weer kunnen worden hersteld. En dan onze plaats in Europa of, als geheel Europa niet kan, in West-Europa; hoe het zal moeten worden, staatkundig en economisch, en hoe het zal moeten worden in de hele wereld.

Al deze drie hoofdpunten hebben een sterke internationale tint. En dan zijn er drie, zuiver nationaal, eigenlijk te consolideren tot één fundamenteel probleem: hoe kunnen wij meer werken en minder verteren om 's lands evenwicht te herstellen?

Het gaat vooreerst om het opvoeren met alle macht van *produceren* en *exporteren*; dus méér inspanning, méér arbeid, zo nodig méér arbeidsuren. En het gaat daarnaast, in schrille tegenstelling, om minder import en daardoor minder „reëel loon”, minder extra's, minder genot.

Een operatie, die voor een volk volkomen ondragelijk zou zijn, als er niet iets, maar dan ook iets van belang, en van betekenis, tegenover werd gesteld.

Dat iets moet zijn, dat allen, die aan deze zware en offerende arbeid deelnemen, ook op de een of andere wijze zullen kunnen deelhebben in het profijt van die arbeid en wel zó dat, wanneer zij niet alleen hun inspanning geven en die méér dan gewoonlijk geven, maar zich bovendien nog allerlei ontzeggen moeten wat het dagelijks leven lichter voor hen maakt, zij ook weten: dat zij dat alles doen niet alleen voor en in het algemeen belang, maar óók ten bate van de onderneming of het bedrijf waarin zij werkzaam zijn en dus ditmaal óók ten bate van henzelf en hun gezin; en dat zij daardoor ook weer die vreugde in het werk en in het resultaat van het werk zullen kunnen beleven, die ingespanssen, maar niet overspannen, arbeid brengen kan.

Deze inspanning, deze ontberingen zullen hebben te gelden voor allen, voor alle klassen, en de hogere klassen zullen het voorbeeld hebben te geven door onverdroten

werk en door onverbiddelijke ontzeggingen. Alléén dan zal dit alles kunnen slagen en alléén op die basis zullen de zes partijen op zich kunnen nemen om ten aanzien van die zes punten niet alleen tot overeenstemming te komen, maar ook hun volgelingen aan te sporen om zich tot het offer bereid te verklaren. Niet de economische, maar de morele waarden zullen nu de doorslag geven.

Bevin, tot zijn partijgenoten sprekend, meende een tweejaarsperiode nodig te hebben „to pull through”. Voor ons zou het al van de grootste waarde zijn als één vol jaar deze haast bovenmenselijke taak ten volle maar dan ook ten volle werd vervuld.

Eén vol jaar, het jaar 1948. Een jaar van godsvrede om gezamenlijk dit grote werk tot stand te brengen: enerzijds de fundering opnieuw — na driehonderd jaar — van de Nederlandse Staat en de Nederlandse stam. Anderzijds: de consolidering opnieuw van de economie en de financiën en de welvaart van het vaderland en daarbij en daarboven die wending in de sociale verhoudingen, die zal kunnen geven de „eendracht van het land”, die bergen zal kunnen verzetten.

* * *

En dus in 1948, als blijken van erkentelijkheid: alléén maar parades en openluchtspelen, défilé's en revues; alléén maar vaandels, vlaggen en vuurwerken? Het zal anders en beter en indrukwekkender kunnen. De Koningin heeft, juist in deze dagen van ernst en bezorgdheid, verzocht om matiging en ingetogenheid bij de feestvreugde op Haar jaardag. Wat kan Haar beter worden geboden dan dit: plechtigheden ter herdenking, zeker, mits van grote en voorname allure. Maar daarnaevens vóór alles en boven alles: dat de Regering, met Staten Generaal en volk eendrachtig zwoegt en slooft en sjuwt voor dat éne grote doel: de redding van het Vaderland. Want daar gaat het om, en om niets minder.

K. P. VAN DER MANDELE.

LANDBOUWHERSTEL.

De organisatie.

Alvorens enige bijzonderheden over het eigenlijke werk van het herstel van de landbouw mede te delen, is het gewenst eerst iets nader in te gaan op de wijze, waarop dit herstel is georganiseerd. Velen zullen, sinds de bevrijding, wel eens hebben horen spreken over de Rijksdienst voor Landbouwherstel, maar waarom en hoe deze dienst tot stand is gekomen, hoe hij zich verhoudt tot andere overheidsinstellingen en hoe hij is opgebouwd, daarover is bij diegenen, die er niet rechtstreeks mede te maken hebben, maar weinig bekend. Deze Rijksdienst, die niet, zoals meer en meer gebruikelijk is, bij afkorting wordt aangeduid met een aantal hoofdletters en een even groot aantal punten, maar eenvoudig als „Landbouwherstel”, ressorteert onder het Ministerie van Landbouw. Zijn taak is: het herstellen of doen herstellen van de schade, welke aan de landbouw is toegebracht door het oorlogsgeweld, door de inundaties, en door andere bijzondere maatregelen van de bezetter, zoals ontruimingén, vliegveldaanleg, enz. Het herstel van die schade, welke is toegebracht door de *algemene* oorlogsomstandigheden (achteruitgang van de veestapel door gebrek aan veevoeder en afslachtingen, de achteruitgang van de grond door gebrek aan kunstmest, het niet op peil blijven van de inventaris door het ontbreken van aanschaffings- en reparatiemogelijkheden), valt daar dus buiten.

Was het nu nodig, zo zullen vele buitenstaanders vragen, dat er naast de verschillende diensten voor de wederopbouw en het Commissariaat voor Oorlogsschade van het Ministerie van Financiën nog een aparte dienst voor de agrarische sector in het leven is geroepen? We zijn op het ogenblik zo ver, dat de beantwoording van deze vraag

geen theorie meer is. De praktijk spreekt thans, nu een zeer groot deel van het herstelwerk in de landbouw gereed is, voldoende. De leiding van en de stimulans tot dit werk moest uitgaan van deskundigen, van landbouwkundigen.

Dit zou natuurlijk een andere vraag kunnen doen opkomen: waren er in deze leiding en stimulans nodig? Het antwoord luidt naar mijn mening: ja, indien ergens, dan hier. En wel om twee redenen.

In de eerste plaats maakte het feit, dat het gros van de ondernemingen in de landbouw zo klein is, een collectieve organisatie onontbeerlijk, en in de tweede plaats: er was door de inundaties veel schade aangericht aan uitgestrekte landbouwgebieden. En daarbij was vooral ook dat wat voor de gezamenlijke landbouw onontbeerlijk is: de waterleidingen, tochten en sloten, in het ongereede geraakt. En met name het herstel van dat ingewikkelde stelsel, waarvan een deel tot de individuele bedrijven behoort en een ander deel bezit is van grote en kleine polders en waterschappen, behoefde centrale leiding. Tenslotte: de gemeenschap had een zeer groot belang bij een spoedig herstel van de landbouw. Immers, het herstel van een voldoende volksvoeding was een eerste voorwaarde voor ieder ander herstel. En de wereldproductie van voedingsmiddelen zou voorlopig nog onvoldoende blijven.

Dit alles was voorzien, sinds in het vroege voorjaar van 1944 de bezetter de grote onderwaterzettingen uitvoerde als onderdeel van een aanvulling op de „Westwall”. Op dat ogenblik was onbekend, dat de bevrijding nog zo ontzettend veel directe oorlogsschade aan dit alles zou toevoegen, dat Walcheren zou moeten worden opgeofferd en dat de Duitsers de Wieringermeer ook nog zouden vernielen; maar al wist men dus niet, hoe groot de organisatie zou moeten worden, de principiële opzet was gemaakt. Omdat een groot deel van de inundaties in het Zuidelijk deel van het land waren uitgevoerd, was daar in de herfst van 1944, toen het front langs de grote rivieren Nederland in twee delen splitste, een kleine kern van mensen aanwezig, die het werk konden beginnen, die hun instructies hadden en die het vertrouwen genoten van de instanties in den Haag. Een maand nadat de helft van Zeeland, het grootste deel van Brabant en een stukje van Limburg waren bevrijd, was het werk begonnen, breidde de organisatie zich uit en wist de boerenbevolking in de geteisterde gebieden, dat Landbouwherstel bestond.

Vele provinciale autoriteiten hebben in min of meer bedekte termen destijds hun twijfel geuit. Was het wel juist, dat dit alles de steun had van die Haagse Heeren, die na de bevrijding ook nog iets te zeggen zouden hebben?

Gelukkig zag, ondanks die twijfel, het toen inmiddels te Tilburg ingestelde College van Algemene Commissarissen voor Handel, Nijverheid en Landbouw voldoende de urgentie in en het is gedeeltelijk mede aan zijn medewerking te danken, dat er nog vóór de bevrijding van de rest van het land zo'n goed begin kon worden gemaakt.

De organisatie van Landbouwherstel hing, net als die van alle andere nood- en tijdelijke diensten, welke in korte tijd uit de grond moesten worden gestampt, af van een goede oplossing van 3 belangrijke problemen:

- a. de mate van centralisatie of decentralisatie;
- b. de samenwerking of althans het contact met de belanghebbenden;
- c. de samenwerking en de werkverdeling met andere instanties.

Van deze was het laatste zo al niet het belangrijkste, dan toch wel het moeilijkste of meest delicate.

Het is in het algemeen behoorlijk opgelost door een consequent beleid, waarbij van het begin af werd vastgehouden aan 3 principes: al datgene, waar landbouwkundige problemen bij te pas komen, behoort *niet* te worden behandeld door diensten buiten het Ministerie van Landbouw; alles wat kan worden gedaan door bestaande instellingen van het Ministerie of van de landbouworganisaties,

moet aan deze zoveel mogelijk worden gedelegeerd; Landbouwherstel coördineert dit alles en voert het overleg met de andere Ministeries. Dit laatste natuurlijk alleen voor zover het niet betreft kwesties van Regeringsbeleid, waarvoor uiteraard Ministerieel overleg noodzakelijk is.

Deze principes zijn gebleken gezond te zijn; zowel van het apparaat van de Landbouwvoorlichtingsdienst als van dat der Voedselvoorziening is een dankbaar gebruik gemaakt. Proefstations, verenigingen en instellingen op vee- en gebied, ontginningsmaatschappijen en ook particuliere ondernemingen zijn op ruime schaal ingeschakeld.

Doordat enerzijds bij de Ministeries van Financiën en van Wederopbouw de belangen van het agrarisch herstel en die van individuele gedupeerden door de leiding van de dienst steeds met klem zijn verdedigd, maar anderzijds bij alle maatregelen het algemene Regeringsbeleid steeds werd in acht genomen en dit beleid ook tegenover de getroffen boeren werd verdedigd, verwierf de dienst zich naar beide kanten een behoorlijke mate van vertrouwen. Vooral dat vertrouwen heeft het mogelijk gemaakt, dat er in zo'n korte termijn zoveel kon worden gedaan.

De inschakeling van de belanghebbenden en de decentralisatie houden nauw verband met elkaar. Evenals bij de organisatie op het horizontale plan is ook in het verticale verband het beginsel van het zoveel mogelijk door lagere organen te laten doen, toegepast. Provinciale inspecties met een grote mate van zelfstandigheid en daaronder districtsvertegenwoordigers maakten zowel de decentralisatie als het contact met de praktijk voldoende mogelijk.

Zoals we in een volgend artikel zullen zien, is een groot deel van het eigenlijke herstelwerk gecentraliseerd door de Overheid of onder toezicht van de Overheid door derden uitgevoerd; dat is echter gedaan, omdat het juist voor de landbouw noodzakelijk of het meest efficiënt was. Het was als het ware een noodzakelijk kwaad.

Zoveel mogelijk, en dat is nog heel wat geweest, zijn de belanghebbenden *zelf* aan het werk gezet, en in ieder geval zijn ze in provinciaal- en in districts- en in plaatselijk verband altijd geraadpleegd.

De Jezer moet niet menen, dat er op het gebied van Landbouwherstel niets anders zou zijn dan rozegeur en maneschijn. Ook hier zijn vele strubbelingen en is veel ontevredenheid. Dat is nu eenmaal onvermijdelijk als de Overheid met beperkte financiële en technische middelen toch een zekere verantwoordelijkheid aanvaardt.

In een volgend artikel hopen wij iets mee te kunnen delen over dat wat er intussen bereikt is met de organisatie, waarvan wij hier iets hebben verteld.

Ir J. SEVENSTER.

EEN DIEPVRIESINDUSTRIE OP COÖPERATIEVE GRONDSLAG?

Blijkens publicaties in de pers heeft de Raad van Advies van het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen thans besloten het herhaald aanbod van de Regering te accepteren en een drietal onder beheer staande ondernemingen — vertegenwoordigende ± 60 pCt van de totale capaciteit der diepvriesinstallaties in ons land — over te nemen.

De onderhandelingen tussen de Regering en genoemd Centraal Bureau zijn hierdoor in een beslissend stadium gekomen, daar thans gezamenlijk het concept voor de definitieve overeenkomst zal moeten worden opgesteld, hetwelk vervolgens aan de in het Centraal Bureau verenigde tuinders ter uiteindelijke sanctionnering zal moeten worden voorgelegd.

Nu het mogelijk dan nog slechts een kwestie van tijd zal zijn, voordat een zo belangrijk gedeelte van de Nederlandse diepvriesindustrie in handen van de gezamenlijke tuinders zal overgaan, kan de vraag gesteld worden, of zich bij deze industrie wellicht verschijnselen hebben

voorgedaan, welke een exploitatie op coöperatieve grondslag gewenst doen zijn. Teneinde deze vraag te kunnen beantwoorden, zullen wij verschillende aspecten van de diepvriesindustrie nader onder de loupe nemen.

Grote kapitaalinvesterings noodzakelijk.

De diepvriesindustrie vergt investering van grote kapitalen, daar niet kan worden volstaan met de inrichting van de eigenlijke fabriek, maar tevens een kostbaar distributie-apparaat moet worden opgebouwd. Dit is het gevolg van het feit, dat het bevroren product op een zeer lage temperatuur moet worden bewaard, todat het moment van consumptie nabij is. Hiervoor zijn grote vrieshuizen en talrijke vrieskasten bij detaillisten en grootverbruikers noodzakelijk. Is in ons land momenteel wel voldoende vriesruimte aanwezig, met de opbouw van het eigenlijke distributie-apparaat moet nog vrijwel worden begonnen, doordat tot op heden slechts weinig vrieskasten door de betrokken industrie zijn afgeleverd.

Aan de momenteel in Amerika gevolgde methode, waarbij detaillisten en consumenten zelf hun vrieskasten aanschaffen, zijn wij in ons land nog niet toe en het is zeer de vraag, of hiertoe later nog zal kunnen worden overgegaan.

Hoge kostprijs van het bevroren product.

Het diepvriesprocédé stelt ons desgewenst in staat gedurende het gehele jaar en waar ook ter wereld groenten en fruit naar keuze te consumeren, waarvan de kwaliteit die van de beste, verse producten nabij komt. Waar de bevroren producten bovendien nog schoongemaakt en gedeeltelijk reeds bereid zijn — waardoor het gereedmaken der maaltijden belangrijk vereenvoudigd wordt — zou de diepvriesindustrie een toekomst van welhaast onbegrensde expansie tegemoet kunnen gaan, ware het niet, dat de prijs van bevroren groenten en fruit niet onbelangrijk hoger zal moeten blijven dan die van op andere wijze geconserveerde producten. De oorzaken voor dit prijsverschil moeten worden gezocht bij het feit, dat alleen eerste kwaliteit grondstof mag worden verwerkt, bij het ingewikkelder productieproces en bij de kostbare methode van opslag en distributie.

Afzetmogelijkheden nog onzeker.

Het is zeer moeilijk de afzetmogelijkheden voor diepgevroren groenten en fruit voor de komende jaren te schatten. Weliswaar bestaat de industrie in ons land reeds enige jaren, maar in het verleden vindt men toch weinig aanknopingspunten, daar steeds onder abnormale omstandigheden werd gewerkt. Abnormale omstandigheden, welke een geflatteerd beeld gaven, omdat de bevolking tijdens de oorlog en direct daarna beperkt was in de bestedingsmogelijkheden van haar inkomen, terwijl bepaalde categorieën gedurende die tijd bovendien een abnormaal hoog inkomen hadden, waardoor het prijsverschil minder werd geteld. Onder meer normale omstandigheden zal dit prijsverschil echter zeker van invloed zijn en de afzetmogelijkheden beperken, daar de massa wordt uitgeschakeld. Aangenomen kan hierbij worden, dat de afzetmogelijkheden in een zekere relatie zullen staan met het algemene welvaartspeel van de bevolking, waarover men vooralsnog niet bijzonder optimistisch kan zijn.

Behalve door bovengenoemde factor zullen de afzetmogelijkheden worden bepaald door de appreciatie van de consument van het nieuwe product. Eerst na verloop van enige jaren, wanneer het nieuwtje er af zal zijn, zal men hierover een definitief oordeel kunnen vellen, waarbij men er op bedacht moet zijn, dat consumentengewoonten in dit land niet gemakkelijk worden gewijzigd.

Het ware verkeer hierbij zonder meer een parallel met Amerika te trekken, omdat men ook daar onder abnormale omstandigheden heeft gewerkt, de levens-

standaard daar momenteel aanmerkelijk hoger is dan hier te lande en de mentaliteit van de Amerikaanse vrouw een geheel andere is, in zoverre, dat zij haar maaltijden met de minst mogelijke moeite wenst te bereiden.

Laten de afzetmogelijkheden zich dus — wat de binnenlandse markt betreft — niet bijzonder gunstig aanzien, ook voor de export past, afgezien nog van bovenstaande bedenkingen, welke eveneens voor iedere buitenlandse markt kunnen gelden, een voorzichtige schatting.

Wel kon dit jaar reeds een zekere hoeveelheid in het buitenland worden geplaatst, maar de algemene internationale situatie is thans zodanig, dat aan de internationale handel in toenemende mate belemmeringen in de weg worden gelegd. De berooide toestand, waarin de meeste Europese landen verkeren, maakt het ook niet waarschijnlijk, dat zij bereid zullen zijn, in de komende jaren grote hoeveelheden dure groenten en fruit te importeren.

Tenslotte is ook het feit, dat men in verschillende andere landen eveneens bezig is een diepvriesindustrie op te bouwen, in dit opzicht weinig hoopgevend.

Rendabele exploitatie onwaarschijnlijk.

Moesten wij dus reeds constateren, dat de afzetmogelijkheden van diepgevroren groenten en fruit onzeker en begrensd zijn, het beeld wordt bepaald verontrustend, wanneer wij de omvang van het aanwezige productie-apparaat in onze beschouwingen betrekken. Bij de ontwikkeling van deze industrie toch, welke bijzonder bevorderd is door de bezettende Overheid — vide ook het feit, dat drie ondernemingen onder beheer zijn gesteld — is vrijwel geen rekening gehouden met commerciële overwegingen. Het ging de Duitsers niet zo zeer om het opbouwen van een rendabele industrie ter voorziening van de binnen- en buitenlandse markt, of ter vestiging van de positie der Nederlandse tuinders, als wel om het aanleggen van grote voedselvoorraden zonder dat daarbij blik behoefde te worden gebruikt, waartoe zij in deze industrie een middel gevonden meenden te hebben.

Naar verluidt moet dan ook worden gevreesd, dat de industrie thans een zodanige capaciteit heeft, dat geen voldoende bezettingsgraad zal kunnen worden bereikt om een rendabele exploitatie mogelijk te maken. De aan deze industrie verbonden risico's zijn voorshands dan ook groot.

Industrie met dynamisch karakter.

De diepvriesindustrie verkeert nog in de eerste ontwikkelingsfase, in deze zin, dat op diverse onderdelen nog voortdurend wordt geëxperimenteerd. Dit betekent, dat op ieder moment belangrijke wijzigingen in de gevolgde methode noodzakelijk kunnen zijn, welke zo nodig gepaard zullen moeten gaan met nieuwe investeringen. Daarom is het van grote betekenis, dat voor deze industrie een zodanige ondernemingsvorm wordt gekozen, dat gemakkelijk nieuwe wegen kunnen worden ingeslagen. Welnu, bij alle strijd, welke hierover in andere bedrijfstakken reeds heeft plaatsgevonden, heeft men zelfs van coöperatieve zijde steeds moeten toegeven, dat de coöperatieve vorm, wat betreft de soepelheid van bedrijfsvoering, belangrijk achter staat bij de zelfstandige bedrijfsvorm.

Industrie en tuinders hebben zelfde belangen.

Het prijsverschil geeft aan het diepgevroren product een zeker luxe karakter en heeft als consequentie, dat het aan hoge eisen moet voldoen, wil het in de gelimiteerde kring van mogelijke kopers werkelijk afzet kunnen vinden. Deze aan het eindproduct te stellen eisen verplichten de industrie uitsluitend eerste kwaliteit verse groenten en fruit als grondstof te gebruiken, waardoor tevens bij voorbaat uitgesloten is, dat de diepvriesindustrie overschotten uit de markt kan nemen, zoals

bepaalde andere conservenindustrieën, bijv. voor de jam-fabricage, dit wel kunnen.

Dit brengt mede, dat de diepvriesindustrie bereid zal zijn voor betere kwaliteiten hogere prijzen te betalen en zij mogelijk zelfs zal aandringen op een fijnere gradering dan thans op deze veilingen wordt toegepast.

In Amerika heeft de drang naar betere kwaliteit grondstof zelfs reeds geleid tot een contact tussen industrie en kwekers, gericht op het kweken van nieuwere variëteiten, welke het diepvriesproces beter kunnen doorstaan.

Waar algemeen wordt aangenomen, dat betaling naar kwaliteit in het belang van boer en tuinder is, lopen de belangen van de verwerkende industrie en die van de producent van de grondstof in dit opzicht dus volkomen parallel.

Geen 'machtspositie.

Een andere vraag is echter nog, of de industrie niet een zo overheersende positie zal gaan innemen, dat de tuinder hiervan nadelige gevolgen gaat ondervinden. Naar onze mening behoeft hiervoor geen vrees te bestaan, daar de grondstof moet worden verkregen op talrijke uitstekend georganiseerde markten, nl. de veilingen, in voortdurende concurrentie met de vraag voor directe consumptie in binnen- en buitenland en met die van de andere conservenindustrieën.

Dit goede marktmechanisme en deze concurrentie, welke steeds zal blijven bestaan, vormen voldoende waarborgen tegen een ongemotiveerde druk op de tuindersprijzen en een te afhankelijke en kwetsbare positie van de tuinders.

Tevens is hierbij nog van betekenis, dat weliswaar de tuinder met een bederfelijk product zit en daardoor schijnbaar in een zwakke positie verkeert, maar de positie van de diepvriesindustrie is al even zwak, daar zij met zeer hoge vaste kosten werkt en in de korte campagnes voldoende producten moet bereiden voor de verkoop gedurende een geheel jaar.

Bij een industrie met hoge vaste kosten en een elastische vraag naar het eindproduct zal steeds de drang bestaan naar uitbreiding van de productie. De tuinder behoeft dus geen vrees te hebben, dat bij een zelfstandige diepvriesindustrie de omvang van de productie met opzet klein gehouden zal worden.

Conclusie.

In het bovenstaande hebben wij dus gezien:

1. dat de positie van de tuinder door het bestaan van een zelfstandige diepvriesindustrie niet zal worden bedreigd;
2. dat de belangen van industrie en tuinder parallel lopen;
3. dat de bedrijfsleiding grote vrijheid van handelen moet hebben om zich aan gewijzigde omstandigheden aan te passen;
4. dat de industrie een bijzonder speculatief karakter heeft.

Maar dan is er ook geen aanleiding deze industrie in handen der gezamenlijke tuinders te brengen en bestaan hiertegen zelfs ernstige bezwaren, omdat grote risico's, verbonden aan een verwerkende industrie, beter door outsiders kunnen worden gedragen en omdat deze risico's door het geringere aanpassingsvermogen nog nodeloos worden vergroot.

Na het bovenstaande zal de lezer zich afvragen, waarom de Regering dan tot tweemaal toe de onder beheer gestelde diepvriesondernemingen aan de gezamenlijke tuinders heeft aangeboden. Ook wij hebben ons dit afgevraagd, en het komt ons voor, dat meer klaarheid in deze zaak dringend gewenst is en dat de Regering er goed aan zal doen, omtrent haar beweegredenen reeds thans nadere mededelingen te doen.

Drs L. B. PADMOS.

BOEKBESPREKING.

Prof. Paul Mahieu, De organisatie van den intellectueelen arbeid. Boekhandel-Uitgeverij Universum N.V., Brussel 1945 (tweede druk).

Prof. Mahieu, verbonden aan de School voor Handels- en Economische Wetenschappen der Leuvense Universiteit, spreekt blijkens zijn voorwoord uit ervaring, wanneer hij zegt, dat door studenten en in het algemeen allen, die wetenschappelijke arbeid verrichten, te veel zonder methode en overleg wordt gestudeerd. Er is hier een lacune: terwijl aan de efficiency van uitvoerende handenarbeid reeds zeer veel aandacht is besteed, is de ontleding van intellectueel werk geheel op de achtergrond gebleven. Een door Benno Kern ingestelde enquête bracht dan ook aan het licht, zoals Prof. Mahieu op blz. 26 vermeldt, dat „in de hogere beroepen bij studeerenden een ontstellend gebrek aan methode heerscht, waardoor veel tijd en energie verloren gaan”. Ook intellectuele arbeid vereist, om efficiënt te kunnen zijn, rationele organisatie. Het is deze grondgedachte, waarop het boek van Prof. Mahieu is gebouwd.

De fouten, die in dit opzicht veelal worden gemaakt, betreffen de vorm, de inhoud en de methode van de ondernomen studie. Voor de vorm, waarin een verhandeling dient te worden opgezet, geeft schr. tal van nuttige technische aanwijzingen; zijn opmerkingen over de inhoud moesten, zoals vanzelf spreekt, zeer algemeen worden gehouden. De hoofdmoot der beschouwingen heeft echter betrekking op de te volgen studiemethode, waarbij achtereenvolgens worden besproken: keuze van een onderwerp; psychologische factoren, die het beloop der studie bepalen; technische hulpmiddelen; de voorstudie; het opstellen van een schema; de uitvoering.

Het is moeilijk om met de schrijver van mening te verschillen. Wie een studie aanpakt, een artikel wil schrijven of een proefschrift wil voltooien, kan het niet stellen zonder enige methode. Bovendien: het boek van Prof. Mahieu leest dáárom zo prettig, omdat het zelf een toonbeeld is van helderheid en systematiek. Er is slechts één punt, waarop ik, meer dan de schrijver dat doet, de nadruk gelegd zou willen zien. Prof. Mahieu ziet onder de boven reeds genoemde psychologische factoren de wil als hoofdmotief; hij acht onze geestelijke energie in sterke mate van onze wil afhankelijk; onze wil regelt de geestelijke arbeidskracht (blz. 27).

M.i. veronachtzaamt schr. hier datgene, wat ik de „emotionele belangstelling” zou willen noemen. Wel staat op blz. 24, dat men in het onderwerp, dat men voor een studie kiest, in ieder geval belang moet stellen, omdat anders spoedig de ijver verflauwt. M.i. echter laat schepende intellectuele arbeid zich, ook bij aanwezigheid van belangstelling, niet enkel door een wilsimpuls commanderen. Hier komt mede het element „inspiratie” in het geding, en deze inspiratie heeft zich tot nu toe nog nimmer in een schema laten passen. „Steeds weer ben ik van het ene onderwerp in het andere getuimeld, zonder richtsnoer, zonder vooraf berekend plan”, schrijft Prof. Huizinga in zijn autobiografische geschrift „Mijn weg tot de historie”, en vervolgens: „Het werk, dat achter mij ligt, . . . is voor mijn eigen gevoel nooit meer geweest dan een zweven over de tuinen van den geest, een hier en daar tippen aan de bloesems en dan meteen weer verder gaan”.

Hoewel Prof. Mahieu dit „irrationele” element niet aanroert, ziet hij echter in, dat de systematiek niet het laatste woord heeft. Zo wordt in de Inleiding medegedeeld, dat de methode, wanneer zij eenmaal gekend is en van het begin tot het einde wordt gevolgd, 50 pCt succes waarborgt. Er is dus nog een marge van eveneens 50 pCt, waarbinnen de studerende niets van het onderhavige boek heeft te verwachten.

J. H. L.

AANTEKENINGEN.

DE MILLIOENENNOTA.

Met de opening van de gewone jaarlijkse zitting der Staten Generaal op de derde Dinsdag in September heeft de gebruikelijke indiening van het ontwerp Rijksbegroting, thans voor het dienstjaar 1948, met de bijbehorende „Nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën”, plaatsgevonden.

Om met enkele inleidende opmerkingen te beginnen: het valt te betreuren — ook de Minister spreekt hierover zijn leedwezen uit — dat dit jaar niet, zoals in beide voorafgaande, de Rijksbegroting geplaatst is tegen de achtergrond van het nationaal budget. Immers, eerst dan is het mogelijk de onderlinge relaties tussen de financiële handelingen der Overheid en de situatie bij de gezins- en bedrijfshuishoudingen in een scherp licht te zien en kan men zich een beeld vormen van de positie der overheidshuishouding als integrerend deel der hele volkshuishouding.

„Een der grondslagen, waarop onder de huidige omstandigheden een zodanig budget moet berusten, is de hulp, welke door crediet of op andere wijze van het buitenland kan worden verkregen. De deviezenvoorziening is thans de reguleur van de economische activiteit. Gezien de grote onzekerheid omtrent de mate van buitenlandse hulpverlening — met name in het kader van het zgn. plan-Marshall — is het niet mogelijk om redelijk verantwoorde schattingen te doen omtrent de omvang van import en export en van het niveau van de algemene bedrijvigheid. Zodra zulks wel mogelijk is, zal tot de opstelling van een nationaal budget worden overgegaan.

Indien voldoende hulp van het buitenland niet zal worden verkregen, zou dit leiden tot vergaande stagnatie van de economische activiteit en zou de verzorging van de bevolking terugvallen tot beneden het physiologisch bestaansminimum. Daarvan zou tevens het gevolg zijn, dat de in de begroting geraamde opbrengst van de middelen t.a.v. een groot deel der belangrijkste posten niet kan worden gehaald, dat de periode van de wederopbouw in belangrijke mate zou worden verlengd en dat grote werkloosheid tot ontwrichting der sociale verhoudingen en tot improductieve belasting van het budget zal leiden.

Een nadere belichting van het deviezenaspect wordt in uitzicht gesteld. Zij zal geschieden zodra over het bovengenoemde critieke punt zekerheid bestaat”.

Om thans tot de begroting zelf over te gaan, geven we eerst de cijfers van de Gewone Dienst en Buitengewone Dienst, waarbij ter vergelijking tevens de overeenkomstige cijfers van de Begroting 1947 zijn vermeld.

Omschrijving	Begroting 1947 ¹⁾	Ontwerp- begroting 1948
	In miljoenen	guldens
Gewone dienst		
Uitgaven	2.565	2.378
Middelen	2.476	2.738
Voordelig (1948) resp. nadelig (1947) saldo	(n) 89	(v) 360
Buitengewone dienst		
<i>Uitgaven en ontvangsten van aflopend karakter</i>		
Uitgaven	1.435	1.063
Middelen	161	54
Nadelig saldo	1.274	1.009
Nadelig saldo Landbouwegalisatiefonds	283 ²⁾	498
	1.557	1.507
Buitengewone dienst		
<i>Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten</i>		
Uitgaven	541	469
Middelen	37	50
Nadelig saldo	504	419
Gehele dienst		
Uitgaven	4.541	3.910
Middelen	2.674	2.842
Nadelig saldo	1.867	1.068
Nadelig saldo Landbouwegalisatiefonds	283 ²⁾	498
	2.150	1.566

¹⁾ Deze laatste cijfers omgewerkt overeenkomstig de voor 1948 gezegde opstelling en met inachtneming van suppletioire verhogingen en de herziene raming der middelen.

²⁾ Dit bedrag zal waarschijnlijk nog f 230 miljoen hoger worden.

Geeft dus de Gewone Dienst een gunstige ontwikkeling te zien, de omstandigheden, waarin ons land verkeert, noodzaken er echter toe om ook dit jaar buitengewone uitgaven te doen, welke voortvloeien uit liquidatie van de oorlogsgevolgen en het ter hand genomen herstel, tot een hoogte, welke voorheen ongekend was.

Toen in het begin van dit jaar de Minister een aanvang maakte met de voorbereidingen voor deze begroting, stond hem voor ogen, dat het mogelijk zou zijn het totaal uitgavenbudget 1948 rond f 1 milliard lager te stellen.

Zoals uit de cijfers blijkt, is hij hierin niet geslaagd; de totale uitgaven over 1948 zijn f 650 miljoen lager dan die van 1947.

Verschillende oorzaken worden hiervoor aangewezen. Daar is in de eerste plaats een natuurlijke stijging der uitgaven door de toeneming der bevolking, men denke aan de kosten voor onderwijs; voor de economische paraatheid van ons land bleek het nodig tot uitbreiding van het aantal leerstoelen aan de Techn. Hogeschool en tot uitbreiding van nijverheids- en landbouwonderwijs en van landbouwvoorlichting over te gaan; door de te verwachten stijging van de woningbouw is de raming ten behoeve van voorschotverstrekkingen voor de bouw van woningen f 153 miljoen hoger gekomen; voor financiële steun aan gemeenten zal f 75 miljoen meer nodig zijn; de invloed van de doorgaande prijs-, loon- en salarisstijging, en niet in het minst de stijging van het buitenlandse prijspeil, welke maakt, dat circa f 200 miljoen meer nodig is voor prijssubsidies van het Landbouwegalisatiefonds dan in de vastgestelde Begroting 1947 is geraamd.

Nadat tenslotte nog gewezen wordt op de beperkte mogelijkheden tot inkrimping van het ambtelijk apparaat, zolang de oorlogsgevolgen nog niet zijn geliquideerd, worden gedetailleerde gegevens over de geraamde personeelsbezetting gegeven. Enkele der belangrijkste volgen hieronder:

A. Personeelsbezetting belangrijke diensten van tijdelijk karakter (enkele belangrijke posten)

	Aantal personen		
	31/7/46	31/7/47	1948
Bureaux ressorterende onder de Directie van de Voedselvoorziening	5.400	5.270	5.450
Bouwbureaux Wederopbouw	2.550	3.435	3.520
C.C.D.	3.096	2.889	3.275
Verblijfs- en Bewaringskampen	9.250	7.130	3.000
Rijksbureaux voor Handel en Nijverheid	4.490	3.040	2.675
B. Burgerlijk Rijkspersoneel	125.500	117.600	111.600

Voor een nadere beschouwing van de Gewone Dienst geven we thans het volgende overzicht (zie staatje op blz. 744 bovenaan).

In de stijging der uitgaven van Binnenlandse Zaken zit o.a. de reeds genoemde hogere uitkering aan het Gemeentefonds voor de sanering der gemeentelijke financiën ad f 75 miljoen. Opvallend is verder de daling van de uitgaven der Nationale Schuld; deze is een gevolg van de conversie in 1947 en het feit, dat de bijzondere heffingen met staatsschuld kunnen worden betaald. Wat de sterke daling van de Gewone Uitgaven voor Marine betreft, zij er op gewezen, dat dit steunt op de opvatting, dat in 1948 in Indonesië een situatie zal zijn ontstaan, waarbij de zuiver politionele taak wederom in handen gegeven kan worden van de organen der Ned.-Ind. Regering. Tenslotte willen we nog wijzen op de bijna verdubbelde uitgaven voor Sociale Zaken, welke een gevolg zijn van de noodvoorziening voor ouden van dagen, waarvan de kosten op f 150 miljoen worden geraamd.

De middelen komen uiteraard vrijwel geheel uit de opbrengst der belastingen, welke bij „Financiën” wordt geboekt. Op blz. 744 volgt een globaal overzicht.

Voor de Buitengewone Dienst geven we thans een overzicht, waarbij de uitgaven en middelen niet hoofdstuksgewijs zijn weergegeven, doch, met het oog op de materiële

Gewone uitgaven en ontvangsten.

(in miljoenen guldens)

Hoofdstuk der Begroting	1948		1947	
	Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen
I. Huis der Koningin	1,6	—	1,6	—
II. Hoge Colleges van Staat, Kabinet der Koningin en Kabinet van de Minister-President	5,3	0,1	5,7	0,1
III. Buitenlandse Zaken	29,1	2,2	15,6	1,4
IV. Justitie	92,9	26,9	89,8	23,2
V. Binnenlandse Zaken	277,0	1,2	251,4	2,4
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	280,0	21,3	252,5	13,0
VII A. I. Nationale Schuld	610,0	44,5	779,5	43,2
VII B. Financiën	126,5	2.564,0	104,5	2.255,0
VIII A. Oorlog	242,8	1,5	226,3	1,5
VIII B. Marine	158,0	5,1	302,8	5,3
IX A. Wederopbouw en Volkshuisvesting	53,9	42,9	60,3	14,1
IX B. Verkeer en Waterstaat	123,0	4,0	104,1	3,4
X. Economische Zaken	39,4	9,1	28,8	5,1
XI. Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening	97,7	9,3	113,6	10,4
XII. Sociale Zaken	230,5	5,2	124,2	3,3
XIII. Overzeese Gebiedsdelen	8,4	0,9	6,7	0,9
XIV. Onvoorziene uitgaven	—	—	—	—
Totaal	2.378,1	2.738,2	2.467,4	2.382,3

Geraamde opbrengst der belastingen

(in miljoenen guldens)

	1948	1947 herziene raming
Inkomstenbelasting (na aftrek van voorheffingen)	680	570
Omzetbelasting	535	457
Loonbelasting	360	400
Invoerrechten	183	53
Vereveningsheffing	170	160
Accijns op tabak	150	130
Andere belastingen	460	530
Totaal	2.538	2.300

inhoud van deze dienst, gerangschikt naar uitgavengroepen.

index voor de industrie bedroeg (op basis 1938 = 100) in Januari 1946 63, in Januari 1947 was deze index gestegen tot 84, op dit ogenblik belooft deze index ongeveer 90.

Dit cijfer zou evenwel, naar het normaal accres, ontstaande door toeneming van het aantal in beroep of bedrijf werkzame personen en door technische en organisatorische ontwikkeling, sedert dit basisjaar een stijging van enkele tientallen procenten hebben moeten vertonen.

De toeneming der nationale productie werd begunstigd door de geleidelijke stijging der arbeidsproductiviteit, mede tengevolge van verbeterde outillage, alsmede door een meer regelmatige aanvoer van grondstoffen, waar-

Vergelijkend overzicht van de Buitengewone Dienst.

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	1948		1947	
	Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen
Uitgaven en ontvangsten van aflopend karakter				
Expeditie voor herstel van orde en rust in Indië en liquidatie oorlogvoering, waaronder begrepen uitgaven voor resp. inkomsten van de Geallieerden en saldo Scheepvaartfonds	281	1	350	3
Steun bij de herbouw en noodhulp, waaronder verstaan de uitgaven in verband met oorlogsschade, andere schadevergoedingen, Zee- en Luchtvaartverzekeringwet, landbouwherstel, reconstructie van de koopvaardijvloot, energievoorziening uit Duitsland, verzorging oorlogsslachtoffers, bijzondere uitkeringen aan gemeenten, aflossing langlopende buitenlandse crediten, steunverlening aan gesloten bedrijven, oogstwerkzaamheden, repatriëring	624	14	704	13
Uitgaven in verband met de uitvoering van de wet op het consumentencrediet	2	—	184	100
Voorzieningen in afwachting en ten behoeve van de wederinschakeling van arbeiders in het productieproces, t.w. wachtgeldregelingen, overbruggingssteun en andere sociale bijstand	—	—	16	—
Overheidsbemoediging met distributie en prijsregeling, t.w. C.D.K., tegemoetkoming gemeentelijke distributiekosten, Rijksbureau voor Handel en Nijverheid, prijstoelagen, aan- en verkoop van grondstoffen en producten (hierin echter niet begrepen het nadelig saldo van het Landbouwcrisisfonds)	99	24	78	26
Bijdrage aan het Welvaartsfonds Suriname	8	—	8	—
Bijzondere rechtspleging e.a. zuiveringsmaatregelen en herstel rechtsverkeer	49	15	95	19
Totaal uitgaven en ontvangsten van aflopend karakter	1.063	54	1.435	161
Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten				
Kapitaalverstrekking en credietverlening aan staatsbedrijven, -fondsen en -instellingen	79	43	143	29
Credietverlening aan particuliere instellingen	5	—	3	—
Aanschaffing van materiële uitrusting leger en vloot	48	—	194	—
Overige kapitaalsposten	326	7	160	7
Nieuw-, aan- en verbouw en aankoop van gronden en opstallen door bemiddeling van de Rijksgebouwdienst	11	—	3	—
Totaal kapitaalsuitgaven en -ontvangsten	469	50	503	36
Totaal Buitengewone Dienst	1.532	104	1.938	197

Wat de totale uitgaven betreft geven we voor enkele belangrijke uitgaven tenslotte een interessante vergelijking met een vooroorlogse begroting. We drukken hierbij de uitgaven uit in pCt van het totaal.

	1938	1947	1948
VI. Onderwijs, K. en W.	16,1 %	6,2 %	7,4 %
VIIA. Nationale Schuld	18,3 "	18,0 "	16,1 "
VII B. Financiën	18,3 "	20,2 "	17,0 "
VIII. Defensie			
(thans A. Oorlog en B. Marine)	17,2 "	23,2 "	17,9 "
IX. Waterstaat			
(thans A. Wederopbouw		8,6 "	9,2 "
B. Verkeer en Waterstaat)	7,0 "	3,2 "	6,0 "
X. en XI. Landbouw, Visserij, Voedselvoorz. en Econ. Zaken	1,6 "	6,3 "	8,3 "
XII. Sociale Zaken	11,2 "	3,2 "	5,9 "

De Nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën eindigt met een slotheschouwing over de algemene economische toestand van Nederland.

„De algemene economische toestand van Nederland ontwikkelde zich in verschillende opzichten niet onbevredigend. De nationale productie vertoonde een geleidelijke toeneming, hetgeen tot uiting kwam in een stijging van tal van productie-indices. De algemene productie-

door een grotere continuïteit in de bezetting der bedrijven werd mogelijk gemaakt.

Wat de economische verhouding ten opzichte van het buitenland betreft, valt een geleidelijke, maar helaas nog onvoldoende verbetering van de export te constateren.

Ondanks deze stijging zal Nederland in 1948 nog bij lange na niet in staat zijn ten volle in eigen behoefte te voorzien. Niet uit het oog dient te worden verloren, dat Nederland sedert de tweede wereldoorlog bij zijn economisch herstel heeft te kampen met ingrijpende structurele veranderingen, te weten enerzijds het grotendeels wegvallen van zijn achterland Duitsland en anderzijds de verwarde situatie in Indië, waardoor deze deviezenproducent van weleer voorshands geen enkele baat vermag op te leveren. Anderzijds worden de productiemogelijkheden hier te lande in ernstige mate belemmerd door de ontvricting van het economische leven, welke de tweede wereldoorlog heeft teweeggebracht. De omvangrijke materiële middelen, die zijn gemoeid met de wederopbouw, nopen tot een importpeil, dat onder de

huidige omstandigheden belangrijk ligt boven de exportmogelijkheden.

In verband met een en ander is buitenlandse financiële hulp gedurende de eerstkomende jaren een onontkoombare noodzakelijkheid. Een moeilijkheid hierbij is, dat de credieten moeten worden verkregen onder zodanige voorwaarden, dat een synchronisatie van rente- en aflossingsverplichtingen met de stijging der binnenlandse productiviteit wordt bereikt. Het is duidelijk, dat met dit laatste geruime tijd is gemoed.

In hoge mate gewenst is voorts een opvoering van het peil der binnenlandse besparingen, zowel ter financiering der noodzakelijke investeringen en overige behoeften, als ter bestrijding van het gevaar van inflatie.

Hoewel er naar gestreefd is bij de overheidsdiensten zo groot mogelijke bezuinigingen tot stand te brengen, wijst de ondergetekende er op, dat ook in de toekomst met kracht in deze richting moet worden voortgegaan.

HET RIJKSBIJDAGENSTELSEL IN ENGELAND.

Prof. Mr C. W. de Vries schrijft ons:

Eerst thans is het mogelijk uit de Engelse staatsbegroting 1947/1948 de financiering van het „local government” af te lezen en de methode der hulpverlening van het Rijk aan de cijfers te demonstrenen.

Er moge aan worden herinnerd, dat binnen het Rijk slechts één systeem bestaat voor de hulpverlening aan de „local authorities”, welk systeem uit de volgende cijfers blijkt.

Het Rijk helpt alle „plaatselijke” besturen met „grants” (rijksbijdragen). Deze zijn echter aldus te onderscheiden:

(a) „General Grant” of „Exchequer Grant” (rijksschatkistbijdrage). Deze afdeling van de Engelse begroting is te vergelijken met ons Gemeentefonds. De pot van het Gemeentefonds en deze „General Grant” (in 1929 samengetrokken uit vroegere losse „grants”) worden volgens een toverformule verdeeld. Deze „grant” is bedoeld als een bijdrage in de algemene kosten van de publieke, plaatselijke dienst.

(b) „Grants” voor „specific services”, welke na overleg met de plaatselijke besturen worden toegekend voor het medefinancieren van enkele speciale takken van de plaatselijke openbare dienst. Rijk en plaatselijke besturen handelen dan als goede partners bij het volvoeren van de overheidstaak.

Het laatste „Government's White Paper on National Income and Expenditure” vermeldt over 1945/1946 de afrekening:

Inkomsten	in miljoenen £	Uitgaven	in miljoenen £
plaatselijke „rates”	259	gem. publ. dienst	441
ink. uit bezit, tarieven, enz.	14	subs. voor woningbouw	23
„grants”	233	outdoor relief (openb. armenzorg aan de gezinnen verstrekt)	14
	506	rest	28
			506

Hulpverlening aan de bijzondere plaatselijke publieke diensten.

	1946-'47 £000	1947-'48 £000	+ Increase or — Decrease £000
(a) General Grant for Local Services — Exchequer Contributions to Local Revenues (Schatkistbijdragen aan de plaatselijke inkomsten)	65.265	66.412	+ 1.147
(b) Specific Services (in addition to provision included in the first item above) —			
Education and Physical Training (including Teachers' Pensions)	129.237	168.202	+ 38.965
Health Services (openbare gezondheidsdienst)	6.574	12.758	+ 6.184
Housing (volkshuisvesting) —			
a. Annual subsidies for permanent housing	17.457	21.277	+ 3.820
b. Temporary housing	6.565	15.382	+ 8.817
c. Non-recurrent expenditure on provision of permanent housing components	12.400	10.135	— 2.265
Police	20.250	23.503	+ 3.253
Roads (including Trunk Roads) (grote rijkswegen)	14.420	27.170	+ 12.750
Employment and Development Grants	1.607	1.183	— 424
Development Areas	13.022	18.631	+ 5.609
Town and Country Planning (streekplannen)	1.100	301	— 799
Miscellaneous	2.253	3.493	+ 1.240
Total	290.150	368.447	+ 78.297

Uit de nieuwere cijfers over de beide volgende jaren blijken de bedragen van de „grants” enorm te zijn opgelopen, totaal over 1946/1947 tot £ 290 miljoen, totaal over 1947/1948 tot £ 368 miljoen.

De gehele Rijksdienst (zonder militaire uitgaven en zonder deze „grants”) is 4 à 5 maal zo groot als de gezamenlijke dienst der „local authorities”.

Het belangrijkste is echter de verhouding tussen de (a) „General Grant” en (b) de afzonderlijke „grants” voor bepaalde diensten. Onderaan de bladzijde volgt het overzicht.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE BRITSE DOLLARCRISIS.

Ofschoon de volledige feiten, die betrekking hebben op de Britse dollarcrisis, welke kort geleden heeft geleid tot de opschorting van de inwisselbaarheid van £-saldi, nog niet bekend zijn, geven enkele cijfers, die door Attlee en Dalton openbaar zijn gemaakt — zie „The Banker” van September — toch wel enig inzicht in de Engelse moeilijkheden.

De orde van grootte dier moeilijkheden blijkt al onmiddellijk, als men het \$-tekort van 1946 vergelijkt met dat van het 1e halfjaar 1947. De cijfers zijn: 1946 circa £ 350 miljoen, Januari/Juni 1947 £ 405 miljoen, te specificeren als volgt:

	Januari-Juni 1947	
	In miljoenen£	In miljoenen\$
Britse handel met de Ver. Staten	176	704
Aankopen Duitsland	29	116
Britse handel met andere landen van het Westelijk halfrond	118	472
Sterlingblok aankopen in de Ver. Staten	58	232
Idem in andere landen van het Westelijk halfrond	10	40
Aankopen door Europese landen in het dollarblok	14	56
Totaal	405	1.620

Eén ding valt al direct op bij deze door Attlee gegeven opstelling, t.w. de aankopen van Groot-Brittannië in andere landen van het Westelijk halfrond exclusief de Verenigde Staten, tezamen een bedrag vertegenwoordigend van \$ 472 miljoen. Het grootste gedeelte van dit bedrag werd besteed in Canada (tarwe) en Argentinië (vlees) en enkele andere Zuid-Amerikaanse landen. Enige inzicht in de verhouding van de bestede bedragen in elk land geven de volgende, door Dalton bekend gemaakte, cijfers voor de periode 1 Juli 1946—30 Juni 1947. Op een totaal van \$ 615 miljoen werd aan Canada betaald \$ 220 miljoen, \$ 135 miljoen aan Argentinië en enkele andere Zuid-Amerikaanse landen en de rest, \$ 260 miljoen, aan Midden-Amerikaanse landen voor de aankoop van olie en spijker.

Op grond van de inwisselbaarheid van £-saldi aan Argentinië, toegestaan krachtens een verleden jaar afgesloten verdrag, „the right of convertibility was apparently fully exercised”.

Een andere belangrijke uitgavenpost vormen de aankopen van het £-blok in de \$-gebieden. Door Dalton worden zij als volgt gespecificeerd:

Jan.-Juni 1947	In miljoenen dollars
Zuid-Afrika	50
Australië	60
Anderen	235
Malakka	-140 (rubber en tin)
Totaal	205 ¹⁾

¹⁾ Volgens Attlee £ 68 miljoen of \$ 272 miljoen.

Voor het 2e halfjaar 1946 „the sterling area actually contributed \$ 155 millions”, waaruit blijkt, hoe ongunstig de toestand is geworden. De oorzaken zijn: 1. Zuid-Afrika, dat over een behoorlijke goudreserve beschikt, nl. £ 185 miljoen tegen £ 55 miljoen bij het begin van de oorlog, heeft gemeend zijn \$-tekort niet zelf te moeten financieren, en 2. de post ter grootte van \$ 235 miljoen vertegenwoordigt de disposities van landen als Egypte en het voormalige Brits-Indië, op grond van hun geaccumuleerde £-saldi, toen deze voor het grootste deel nog niet waren geblokkeerd.

Zo was de toestand van Groot-Brittannië vòordat per 15 Juli jl. het £ inwisselbaar werd gemaakt. Die toestand was niet gunstig, deels door grote importen, deels door de inwisselbaarheid van het £ aan enkele landen toegestaan. Toen de leningsvoorwaarden per 15 Juli jl. in werking traden, kwam daarbij nog een belangrijke psychologische factor. De tijdelijk grote dispozie van het \$-crediet, noodzakelijk voor tarwe-aankopen in de Verenigde Staten en Canada, deden de vrees ontstaan, dat Groot-Brittannië binnen afzienbare tijd door zijn \$-reserves heen zou komen. Men haastte zich derhalve om te halen wat te halen viel. Er ontstond een „run” op het Britse \$-bezit.

Dalton gaf enige bijzonderheden over de verdeling van het £-bezit van het buitenland, per 30 Juni 1947 tezamen £ 3.559 miljoen bedragend. Hiervan was geblokkeerd £ 1.700 miljoen, £ 400 miljoen behoorde aan Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika, waarvan men geen moeilijkheden verwachtte, £ 760 miljoen stond op rekening van de „Colonies”, die eveneens geen aanleiding gaven tot moeilijkheden. De resterende £ 200 miljoen, plus nog de bedragen, waarvoor geen regeling was getroffen, scheen de grootste moeilijkheden te hebben veroorzaakt in de dagen, die voorafgingen aan de opschorting van de inwisselbaarheid van het £.

Deze inwisselbaarheid heeft de \$-crisis verhaast; de eigenlijke oorzaak is echter gelegen, aldus „The Banker”, in „the deficit in the British balance of payments and with the releases of sterling made with such light-hearted generosity”.

DE ENGELSE KOLONIËN EN DE DOLLARCRISIS VAN HET MOEDERLAND.

Met het oog op de huidige economische crisis heeft Engeland een beroep gedaan op haar koloniën. Zij werden gevraagd zich te beschouwen als een gedeelte van het Verenigd Koninkrijk; hen werd gevraagd de consumptie tot het minimum te beperken, in het bijzond de hun consumptie van „dollargoederen”, maar ook van goederen geproduceerd binnen het sterlinggebied, daar hierdoor meer goederen ter beschikking komen voor de export in ruil voor „hard currencies”. Van koloniale sterlingsaldi moet derhalve geen gebruik worden gemaakt; omgekeerd moeten deze worden vergroot door de koloniale importen te verminderen tot beneden het bedrag, waarmee kan worden betaald door lopende inkomsten.

Gezien vanuit het oogpunt van de moeilijke betalings-

balanspositie van Engeland, is een dergelijk verzoek, volgens „The Economist” van 6 September jl., logisch en redelijk. Maar, vraagt dit blad zich af, wat zal het gevolg zijn voor een individuele kolonie, als zij dit beroep ter harte neemt? Vele koloniale Regeringen hebben zorgen gehad over de vraag, of zij de inflatie in de hand zouden kunnen houden. De hoge prijzen, ontvangen voor koloniale producten van het begin van de oorlog af, het tekort aan consumptiegoederen in deze periode en de demobilisatie van de koloniale troepen, die over veel geld beschikten, zijn alle factoren geweest, die een teveel aan koopkracht in het leven hebben geroepen, dat niet kon worden bestreden, zoals in meer ontwikkelde landen, door prijsbeheersing en rantsoenering of zelfs door het heffen van belastingen. In de tweede plaats worden de koloniale ontwikkelings- en „welfare plans” grotendeels gefinancierd uit koloniale revenuen, in het bijzonder uit de gedurende de oorlog geaccumuleerde sterlingsaldi en uit invoerrechten. Het uiteindelijk gevolg van Engeland's voorstel voor de koloniën is dus het ineenschrompelen of uitstellen van deze ontwikkelingspolitiek. „In all this, the colonies are the losers” meent „The Economist”.

Voorts zal een verminderde import ook doorwerken op de koloniale productie. Het vinden van „incentives” voor bijv. de Afrikaan is nog moeilijker dan voor de Engelse arbeider. Maar het is bijna zeker, dat hij niet meer grondnoten, copra of andere artikelen voor de export naar „hard currency”-gebieden zal produceren, als hij in ruil daarvoor zelf minder goederen ontvangt.

„On the other hand”, besluit het blad, „it is even more certain that if the United Kingdom cannot get through this crisis satisfactorily, an end is put to all plans for colonial betterment”.

DE HANDEL VAN WEST- EN OOST-EUROPA.

In verband met de door Marshall aangeboden economische hulp aan Europa is door Amerikaanse regeringsdeskundigen een onderzoek ingesteld naar het volume van de handel van West- en Oost-Europa. Uit het thans gereed gekomen rapport, waarvan melding wordt gemaakt in de „New York Herald Tribune” van 10 September jl., blijkt, dat het Westelijk blok grotere vorderingen heeft gemaakt dan het Oostelijk, „although both areas are still far off their normal peace time pattern”. De Amerikaanse deskundigen zijn tot onderstaande cijfers gekomen.

De conclusies, waartoe deze cijfers aanleiding geven, zijn:

1. De export van 12 West-Europese landen bedroeg in 1946 49,3 pCt van het peil van het als normaal beschouwde jaar 1938. Dit percentage is groter dan dat van het Oostelijk blok, inclusief Rusland, t.w. 39,6 pCt.
2. Ook de import is in West-Europa groter, nl. 68,7 pCt tegen 46,4 pCt in Oost-Europa.
3. In beide groepen doen zich onderlinge verschillen voor. Rusland met zijn 74,1 pCt export en 96,8 pCt import

West Europa (1946)	Import (in pCt van 1938)	Export
Frankrijk	61,0	34,5
België	83,6	49,7
Nederland	55,4	27,6
Noorwegen	80,3	66,6
Zweden	95,1	80,6
Denemarken	88,7	53,4
Zweden	117,1	110,5
Oostenrijk	4,1	5,6
Italië	49,6	28,3
Griekenland	21,8	6,3
Spanje	53,5	81,7
Portugal	121,5	173,1
Totaal	68,7	49,3
Groot-Brittannië	61,8	84,8
Duitsland	16,8	5,5

Oost-Europa (1946)

Finland	51,3	50,0
Tsjechoslowakije	37,5	43,1
Hongarije	13,9	12,4
Roemenië	37,0	11,0
Joegoslavië	19,4	25,1
Bulgarije	41,6	36,8
Polen	30,1	31,7
Subtotaal	34,0	32,2
Rusland	96,8	74,1
Totaal	46,4	39,6

„was enjoying much healthier foreign trade than any of her satellites”. Verder exporteerden Tsjechoslowakije en Joegoslavië in 1946 meer dan zij importeerden. Van het Westelijk blok kan dit eveneens worden gezegd van Portugal en Spanje.

4. De grotere importen van West-Europa wijzen op een sterke afhankelijkheid van internationale, in hoofdzaak, Amerikaanse leningen. Alleen Portugal en Spanje „are piling up credits”.

Van het Oost-Europese blok, dat over het algemeen in verband met zijn lagere importen niet zoveel leningen heeft moeten aangaan, is Rusland het land, dat „was piling up debts”, in tegenstelling tot Tsjechoslowakije en Joegoslavië.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt gaf in de afgelopen week weinig veranderingen van belang te zien. In het midden der week werd de markt iets ruimer, waardoor de callgeldrente kon dalen tot 1 pCt. De marktdisconto's vertoonden in overeenstemming hiernede een lichtelijk dalende tendens. Driemaandspromessen, welke overigens slechts zeer schaars in de beleggingsportefeuilles aanwezig zijn, werden aan het einde der week tegen $1\frac{1}{8}$ pCt gevraagd, zesmaandspapier noteerde $1\frac{3}{16}$ pCt, terwijl negen- tot en met elfmaandspromessen tegen $1\frac{7}{16}$ pCt verkrijgbaar waren.

Het schijnt, dat de institutionele beleggers, die zijn verenigd in het „Overleg in Beleggingzaken”, hun verzet tegen de goedkoopgeldpolitiek gedeeltelijk zullen staken. Naar verluidt zal men de tarieven, waartegen leningen aan publiekrechtelijke lichamen zullen mogen worden gesloten, voor 20-jarige leningen brengen op 3 pCt en voor leningen met een looptijd van 30 jaren en langer op een gestaffelde rente van $3-3\frac{1}{2}$ pCt, een en ander bij een uitgiftekoers van 100 pCt. Tevoren bedroeg de door het beleggersfront gewenste rente voor langlopende leningen $3\frac{1}{2}$ pCt. Men schijnt dus het min of meer vruchteloze verzet tegen de rentepolitiek der Overheid te willen opgeven. Er zijn ook nog geen aanwijzingen, dat de lage rentepolitiek in Nederland zal stranden. Het voorbeeld van Engeland leert, dat deze kans zich pas in belangrijke mate zal voordoen, wanneer de inflationistische werking der overheidshuishouding wordt beteugeld, of althans wordt overgecompenseerd door de stand der internationale betalingsbalans.

	5 Sept. 1947	12 Sept. 1947	G.A.
A.K.U.	183 $\frac{1}{2}$	180 $\frac{1}{2}$	
v. Berkel's Patent	130 $\frac{1}{2}$	127	
Lever Bros. Unilever C. v. A.	304	296 $\frac{1}{2}$	¹⁾
Philips G. b. v. A.	374 $\frac{1}{2}$	381 $\frac{1}{2}$	
Koninklijke Petroleum	422 $\frac{1}{2}$	436	
H.A.L.	209 $\frac{1}{2}$	210	
N.S.U.	187 $\frac{1}{2}$	186 $\frac{1}{2}$	
H.V.A.	229	228 $\frac{1}{2}$	
Deli Mij. C. v. A.	148 $\frac{1}{2}$	154	
Amsterdam Rubber	141	142 $\frac{1}{2}$	

¹⁾ Ex dividend.

De koersschommelingen ter beurze van Amsterdam waren in de afgelopen week van een nogal wisselend, doch niet overmatig belangrijk karakter. Over het geheel was er per saldo een tendentie in stijgende richting, geheel er waren ook fondsen, over alle groepen van aandelen verspreid, welke een lichte daling te zien gaven. Onderstaand koersstaatje geeft hiervan een beeld (Zie eerste kolom).

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 15 September 1947.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f — Bijbank — Agentsch. „ 37.015,20	f 37.015,20 ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 i° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)	—	—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	—	2.100.000.000,—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f 146.346.471,18 ²⁾ Bijbank „ 333.890,69 Agentsch. „ 7.860.960,01	f 154.541.321,88
Op effecten, enz.	f 154.114.874,47 ³⁾	f 154.541.321,88 ³⁾
Op goederen en celen	426.447,41	—
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)	—	1.500.000.000,—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	—	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 502.128.498,41	
Zilveren munt, enz.	1.967.954,39	504.096.452,80
Papier op het buitenland	f 149.635.800,—	
Tegoeid bij correspondenten in het buitenland	246.206.655,70	
Buitenlandse betaalmiddelen	4.805.223,37	400.647.679,07
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—	64.816.058,98
Gebouwen en inventaris	—	3.500.000,—
Diverse rekeningen	—	84.463.585,86
		f 4.812.102.113,79

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	12.452.579,46
Bijzondere reserves	32.247.868,69
Pensioenfonds	16.950.274,64
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	125.492.095,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	2.816.325.010,—
Bankassigantien in omloop	53.171,75
Rekening-courant saldo's:	
s' Rijks Schatkist:	f 918.682.047,29
Geblokkeerde saldo's van banken	34.523.257,50
Geblokkeerde saldo's van anderen	49.696.550,25
Vrije saldo's	652.453.450,54
	f 1.655.355.305,58
Diverse rekeningen	133.225.808,67
	f 4.812.102.113,79

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —

²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 39.529.875,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 147.238.108,—

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
23 Aug. 1947	5.247,0	73,9	79,9	48,7	3.907,1	1.227,7
30 Aug. 1947	5.234,3	70,3	110,1	48,7	4.021,6	1.131,8
6 Sept. 1947	5.270,9	69,7	127,2	48,7	3.981,3	1.216,5

DE NEDERLANDSCHE BANK.
 (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
4 Aug. '47	503.978	139.818	215.139	—	172.464
11 " '47	504.041	141.950	203.696	—	164.059
18 " '47	504.119	135.062	200.394	—	155.975
25 " '47	503.932	131.864	286.627	—	151.615
2 Sept. '47	503.979	144.776	269.938	—	160.359
8 " '47	504.044	149.636	250.985	—	153.545
15 " '47	504.096	149.636	251.012	—	154.541

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant				Vrije saldi
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen		
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158	
4 Aug. '47	2.804.931	836.932	32.256	34.930	722.890	
11 " '47	2.781.015	833.227	51.123	34.394	716.505	
18 " '47	2.774.925	838.425	40.640	36.439	720.884	
25 " '47	2.785.350	899.863	46.393	35.504	723.843	
2 Sept. '47	2.851.436	858.696	47.533	34.946	706.224	
8 " '47	2.831.897	877.503	32.548	39.767	693.735	
15 " '47	2.816.325	918.682	34.523	49.697	652.453	

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
 (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad ¹⁾	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
7 Aug. 1947	28.420	12.155	6.020	280	759	50.031
12 " 1947	28.432	11.888	5.107	276	770	50.776
21 " 1947	28.453	11.797	4.839	294	794	50.646
28 " 1947	28.454	12.161	3.940	356	749	51.341
4 Sept. 1947	28.455	12.177	4.528	492	735	52.111
11 Sept. 1947	28.459	12.288	4.433	316	737	51.866

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
7 Aug. 1947	636	164.371	78.228	3	5.159	530
12 " 1947	637	164.339	78.071	4	4.989	529
21 " 1947	637	163.887	77.612	5	4.939	528
28 " 1947	637	164.139	77.818	2	2.281	528
4 Sept. 1947	637	165.553	79.185	4	4.954	519
11 Sept. 1947	637	165.247	79.013	4	4.771	518

- ¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.
³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

FEDERAL RESERVE BANKS.
 (Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
6 Aug. 1947	20.359	19.686	267	21.869
13 Aug. 1947	20.367	19.694	269	22.030
20 Aug. 1947	20.427	19.750	269	22.097

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
6 Aug. 1947	24.127	18.208	728	16.409
13 Aug. 1947	24.145	18.481	1.053	16.428
20 Aug. 1947	24.162	18.659	1.265	16.407

BANK VAN ENGELAND.
 (Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
27 Aug. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.393,4	56,8
3 Sept. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.392,4	57,8
10 Sept. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.389,6	60,6

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
27 Aug. '47	2,5	308,1	16,6	23,9	389,5	14,0	282,0
3 Sept. '47	2,5	319,4	19,9	17,9	399,1	12,5	292,3
10 Sept. '47	2,4	320,6	16,7	17,8	399,7	12,8	291,6

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	6 Sept. 1947	30 Aug. 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 901.464.978,24	f 906.812.374,96
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 555.818,42	„ 398.607,62
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 364.869.649,60	„ 371.726.883,36
Voorschotten op ultimo Juli 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 75.070.595,84	„ 75.070.595,84
Vordering in rek.-courant op Nederlands-Indië	„ 692.651.921,03	„ 690.913.628,42
Suriname	„ 39.651.797,52	„ 39.022.339,72
Curacao	„ 684.052,12	„ 734.052,12
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfondsen	„ 19.460.006,23	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 179.366.737,74	„ 169.170.929,60 ¹⁾

Verplichtingen	6 Sept. 1947	30 Aug. 1947
Voorschot door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1052.068.800,—	f 1011.468.800,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 2100.000.000,—	„ 2100.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.351,6 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 667 m/m	„ 5684.600.000,—	„ 5686.300.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 148.435.583,—	„ 148.893.755,50
Schuld op ultimo Juli 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfondsen	—	„ 18.538.582,94
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 423.300.826,55	„ 438.940.047,66
Andere staatsbedrijven	„ 3.930.121,20	„ 4.056.388,91
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3200.825.617,54	„ 3159.126.317,54

- ¹⁾ Het saldo van de rekening-courant met het Landbouw-Crisisfondsen is niet meer opgenomen, omdat het de geaccumuleerde tekorten van dit fonds voorstelt, welke zullen worden afgeboekt.

STAAT Ia.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN ¹⁾.
Boekingsdvdak 1946/47. Directe Belastingen.

× f 1.000

Benaming der middelen	1 Jan. 1946 t/m ult. Dec. 1946	Jan. 1947	Febr. 1947	Mrt 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Totaal 1 Jan. 1946 t/m ult. Juli 1947	Raming 1946
A. Voor het Rijk:										
Inkomstenbelasting	164.910	72.365	77.392	69.905	61.340	51.385	54.209	52.282	603.788	890.000
Vermogensbelasting	21.322	8.969	9.836	8.133	5.245	3.717	3.129	1.872	62.223	100.000
Winstbelasting	3.586	— 18	— 6	— 7	— 102	— 403	— 944	—	2.106	—
Vennootschapsbelasting	55.609	343	— 191	— 318	— 605	— 175	— 3.246	—	51.417	115.000
Vermog.bel.voor lichamen	10.374	18	— 18	— 19	— 10	— 33	— 299	—	10.013	33.000
Totaal	255.801	81.677	87.013	77.694	65.868	54.491	52.849	54.154	729.547	1.138.000
B. Voor het Gemeentefonds:										
Grondbelasting	25.164	510	86	676	— 16	— 17	— 91	— 3	26.309	23.000
Personele bel.	4.504	3.493	2.531	2.813	2.145	1.989	1.189	1.024	19.683	15.000
Ondernemingsbelasting	23.074	5.523	6.931	5.677	5.820	3.624	4.036	3.543	58.228	30.000
Totaal	52.742	9.526	9.548	9.166	7.949	5.596	5.134	4.564	104.225	68.000

1) Deze statistiek sluit aan bij die, opgenomen in „E.-S.B.” van 30 Juli 1947, blz. 618.

STAAT Ib.

Boekingsdvdak 1947/48. Directe Belastingen.

× f 1.000

Benaming der middelen	Jan. 1947	Febr. 1947	Mrt 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Totaal 1 Jan. 1947 t/m ult. Juli 1947	Raming 1947
A. Voor het Rijk:									
Inkomstenbelasting	—	—	—	6	—	9	297	312	660.000
Vermogensbelasting	—	—	—	1	—	14	6	21	90.000
Winstbelasting	—	5	45	27	1.805	956	2.040	4.878	—
Vennootschapsbelast.	7.264	8.028	9.070	13.497	7.242	12.083	17.964	75.148	140.000
Vermog.bel.voor lichamen	654	402	479	1.274	727	839	1.715	6.090	36.000
Totaal	918	8.435	9.594	14.805	9.774	13.901	22.022	86.449	926.000
B. Voor het Gemeentefonds:									
Grondbelasting	—	—	186	7.415	5.341	4.929	2.071	19.942	23.000
Personele belasting	—	—	—	—	—	—	—	—	21.000
Ondernemingsbelast.	—	9	12	495	18	342	1.930	2.806	40.000
Totaal	—	9	198	7.910	5.359	5.271	4.001	22.748	84.000

STAAT II.

Kalenderjaar 1947. Overige middelen.

× f 1.000

Benaming der middelen	Jan. 1947	Febr. 1947	Maart 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Totaal 1 Jan. 1947 t/m ult. Juli 1947	Raming 1947
Loonbelasting	52.280	38.057	20.013	58.278	36.381	16.283	62.475	283.767	340.000
Dividendbelasting	2.602	543	932	1.314	2.220	1.453	2.547	11.611	11.000
Commissarissenbelasting	350	220	96	222	95	117	521	1.621	1.000
Vereveningsheffing	20.960	13.960	8.774	21.176	12.467	6.548	22.317	106.202	150.000
Voorheffing op i.h. buitenland geaccumuleerde inkomsten	25	123	83	139	438	74	35	917	2.000
Superdividendbelasting	23	—	20	—	—	—	8	51	memorie
Herkapitalisatiebelasting	—	—	—	—	—	—	—	—	memorie
Rechten op de invoer	5.435	3.074	4.186	7.774	5.190	3.503	4.443	33.605	120.000
Statistiekrecht	274	170	423	635	546	379	730	3.157	1.300
Bijzondere wijnbelasting	26	17	52	68	37	23	53	276	400
Accijns op zout	133	140	1.128	454	42	122	207	2.226	7.000
Accijns op gedestilleerd	4.122	4.866	4.415	4.542	4.779	5.215	6.401	34.340	30.000
Accijns op bier	1.646	2.232	1.264	1.435	2.772	2.468	2.425	14.242	32.000
Accijns op suiker	4.960	8.550	5.153	4.179	4.402	5.161	5.207	37.612	23.000
Accijns op tabak	11.513	8.355	12.637	8.634	12.263	13.724	14.685	81.811	120.000
Accijns op wijn	40	51	186	50	108	181	59	675	850
Belasting op gouden en zilveren werken	70	74	79	74	78	82	81	538	600
Omzetbelasting	45.656	40.283	25.631	47.047	37.855	21.688	54.621	272.781	330.000
Rechten v. zegel*)	964	605	1.298	1.223	1.331	859	2.155	8.435	10.000
Rechten van registratie	2.191	1.051	1.455	1.533	1.752	1.719	2.177	11.878	20.000
Rechten van successie enz.	5.304	6.515	5.916	5.993	5.918	5.945	6.156	41.747	60.000
Motorrijtuigenbelasting	1.777	1.657	2.236	4.095	2.968	2.670	2.603	18.006	20.000
Totaal	160.351	130.543	95.977	168.865	131.642	88.214	189.906	965.498	1.279.150

*) Hieronder begrepen zegelrecht, nota's van makelaars en commissarissen in effecten

Opbrengst van de buitengewone middelen.

× f 1.000

Benaming der middelen	Jan. 1947	Febr. 1947	Maart 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Totaal 1 Jan. 1947 t/m ult. Juli 1947	Raming 1947
Vermogensaanwasbelasting	—	—	35	3.137	3.405	5.330	17.253	29.160	memorie ¹⁾
Vermogensheffing ineens	—	—	—	—	—	—	—	—	memorie ²⁾

¹⁾ De totale opbrengst is geraamd op f 3.500 miljoen; een afzonderlijke raming voor 1947 heeft niet plaats gehad.

²⁾ De totale opbrengst is geraamd op f 2.000 miljoen; een afzonderlijke raming voor 1947 heeft niet plaats gehad.

STAAT III

Kalenderjaar 1947.

Zekerheidsstellingen.

× f 1 miljoen.

	Geïnd gedurende de maand	Geïnd t/m einde van de maand	Nog te innen per einde v. d. mnd	Afgeschreven gedurende de mnd	Totaal geïnd + nog in te vorderen t/m einde v. de maand	Totaal afgeschreven t/m einde v. de maand
T/m Dec. 1945	—	600	576	—	1.176	15
Jan. t/m Dec. 1946	953	1.553	729	112	2.282	127
Jan. 1947	47	1.600	675	9	2.275	136
Febr. 1947	45	1.645	643	9	2.288	145
Mrt 1947	30	1.675	635	11	2.310	156
April 1947	31	1.706	619	17	2.325	173
Mei 1947	31	1.737	604	27	2.341	200
Juni 1947	19	1.756	590	28	2.346	228
Juli 1947	22	1.778	578	37	2.356	265

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

I. Directe belastingen.

Deze staten vermelden de vorderingen, welke ontstaan door het opleggen van voorlopige en definitieve aanslagen door de belastingdienst (debiteurenadministratie).

Het belastingtijdvak 1946/47 loopt bijv. voor de inkomstenbelasting van 1 Januari 1946 t/m 31 December 1947. Normaliter worden gedurende de eerste 12 maanden hiervan voorlopige aanslagen over 1946 geboekt, gedurende de laatste 12 maanden definitieve aanslagen over 1946 (vandaar de vergelijking van bijv. 1946/47 met raming 1946 en bijv. 1947/48 met raming 1947).

Voor andere belastingen loopt het boekingstijdvak 1946/47 van 1 Januari 1946 t/m 30 Juni 1947.

II. Overige middelen.

De staten vermelden het werkelijk in elke maand ontvangen bedrag (kasadministratie).

Bij omzetbelasting, loonbelasting en vereveningsheffing vindt de afdracht per kwartaal plaats (dus bijv. in Januari 1947 van de belasting over de omzet resp. uitbetaalde lonen van het 4e kwartaal van 1946).

III. Zekerheidsstellingen.

Dit zijn bedragen, die, vrijwillig of verplicht, door belastingplichtigen bij de ontvangers der belastingen zijn gedeponerd. Zij dienen als vooruitbetaling op nog niet opgelegde aanslagen in bestaande belastingen en toekomstige aanslagen in vermogensaanwasbelasting en vermogensheffing.

De staten vermelden zowel de opgelegde zekerheidsstellingen als de betalingen daarop (dus zowel debiteuren- als kasadministratie) en voorts nog de afschrijvingen, die op de zekerheidsstellingen wegens de opgelegde aanslagen plaatsvonden.

Zie voor uitvoeriger toelichting de aantekening: „Opbrengst der Rijksmiddelen” in „E.-S.B.” van 28 Mei 1947, blz. 432.

KEESINGS

FINANCIËEL ECONOMISCHE BERICHTEN

VERSCHEIJNT
TWEEMAAL
PER WEEK

De levende encyclopaedie van het financieel-economisch wereldgebeuren

OVERZICHT van alle binnen- en buitenlandse berichten van algemeen financieel-economische aard.

VERMELDING van alle belangrijke, op het economische leven van Nederland betrekking hebbende maatregelen, voorschriften en cijfers.

INDEX verschijnt maandelijks, telkens geheel bijgewerkt.

ABONNEMENTSPRIJS: f. 25.— per jaar plus f. 5.— voor driejaarlijkse opbergband met goudopdruk.

Ondergetekende

Aan

Naam:

Systemen Keesing

Adres:

Ruysdaelstraat 71

Amsterdam.

Woonplaats:

verzoekt nadere inlichtingen omtrent
FINANCIËEL-ECONOMISCHE BERICHTEN

Annonces voor het volgend nummer dienen uiterlijk
Maandag 22 September a.s. in het bezit te zijn van de
administratie, Lange Haven 141, Schiedam.

TER OVERNAME AANGEBODEN

Gevestigd Adviesbureau voor Handel & Nijverheid

Desgewenst met volledige kantoorinventaris.

Gevestigd op eerste stand te 's-Gravenhage.

Brieven bureau v. d. blad onder 'No. E.S.B. 1012, Postbus 42, Schiedam.

Ter overname aangeboden wegens plaatsgebrek
de **JAARGANGEN 1919 t/m 1930 van E.S.B.** (de
eerste 9 jaarg. zijn ingebonden in halfj. banden).
Dr. H. P. Coster, St. Lucasstraat 8a, Groningen.

Aangifte van in dollars luidende effecten

De Nederlandsche Bank N.V. vestigt de aandacht op de verplichting tot aangifte van in dollars luidende effecten, welke in Deviezenbekendmaking 7/47 is voorgeschreven.

Voor zover deze effecten bij of ten name van Nederlandse banken of commissonnairs in effecten liggen, rust de aangifteplicht op de bewaarders.

De eigenaars moeten zich persoonlijk van deze aangifteplicht kwijten, wanneer ze in dollars luidende effecten bezitten, die noch in Nederland, noch in het buitenland bij of ten name van een Nederlandse bankinstelling of commissonnair zijn gedeponeerd.

Aan de aangifteplicht dient, naar gelang van de aan te geven fondssoort, vóór resp. 15 September, 15 October en 15 November 1947 te worden voldaan.

Niet-nakoming van de aangifteplicht is strafbaar ingevolge artt. 31 en 32 van het Deviezenbesluit 1945.

Aangifteformulieren met bijbehorende toelichting zijn verkrijgbaar bij De Nederlandsche Bank N.V. Bureau Aangifte en Inlevering Effecten, Oude Turfmarkt 127, Amsterdam-C.

LEVER BROTHERS & UNILEVER N.V.

gevestigd te Rotterdam

**UITGIFTE van nominaal f 20.550.000,— 4%
AFLOSBAAR CUM.-PREFERENTE AANDELEN
in stukken van f 1000,— aan toonder,**

waarvan reeds een gedeelte ad nom. f 8.550.000,— op inschrijvingsvoorwaarden is geplaatst,

voor het eerst gerechtigd tot het halve dividend ad 2% over het boekjaar 1947.

NIET AFLOSBAAR VOOR 31 DECEMBER 1955.

Ondergetekenden berichten, dat de **INSCHRIJVING** op de resterende nom. f 12.000.000,— 4% aflosbare cum-preferente aandelen zal zijn opengesteld

tot de koers van 104 pct.

op DINSDAG 23 SEPTEMBER 1947

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur.

te ROTTERDAM ten kantore van
de ROTTERDAMSCHER BANKVEREENIGING N.V.,
de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.,

te AMSTERDAM ten kantore van
de ROTTERDAMSCHER BANKVEREENIGING N.V.,
de Heren PIERSON & CO.,
de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.,

te 's-GRAVENHAGE ten kantore van
de ROTTERDAMSCHER BANKVEREENIGING N.V.,
de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.,
de Heren HELDRING & PIERSON,

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 16 Sept. 1947. Exemplaren hiervan en inschrijvingsformulieren zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

ROTTERDAM,
AMSTERDAM, 16 September 1947.

ROTTERDAMSCHER BANKVEREENIGING N.V.
PIERSON & CO.
NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

„GROOTHANDEL”

algemeen weekblad,
gewijd aan de be-
langen van de binnen-
en buitenlandse
handel

Abonn.prijs f 15 p. jaar

Uitgave:
H. A. M. ROELANTS
Schiedam

Beschikbare krachten

Economisch Doctorandus

oud 33 jaar, met ruim 8 jaren ervaring op commercieel en organisatorisch gebied, zoekt andere positie wegens gebrek aan mogelijkheden in huidige branche. Br. onder no. ESB 1014, bur. v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Wegens het aanvaarden van een andere werking door de huidige functionaris, roepen de **Bedrijfsgroep Handelsbanken** en de **Amsterdamsche Bankiersvereniging** gegadigden, bij voorkeur jurist of econoom, op voor de positie van

secretaris

Alzijdige bankervaring vereist. Sollicitaties bevattende uitvoerige inlichtingen omtrent levensloop, huidige positie, referenties enz. schriftelijk te richten tot de Voorzitter der **Bedrijfsgroep Handelsbanken**, Heerengracht 216, Amsterdam. Persoonlijk bezoek uitsluitend na oproep.

Grote bankinstelling zoekt een
accountant

voor het onderzoek van credietaanvragen e.d. Voorkeur genieten zij, die zijn afgestudeerd voor het N.I.v.A. of de V.A.G.A. Eventueel kunnen ook vergevorderde assistenten in aanmerking komen.

Brieven met vermelding van antecedenten onder no. ESB 1009, Bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Accountant

Levensverz. Mij. vraagt voor directe in dienst-treding als leider van de administratie een accountant.

Voor uitstekende kracht met veel initiatief en organisatietalent een aantrekkelijke positie. Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen omtrent levensloop en verlangd salaris onder no. ESB 1008 aan het bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij de Provinciale Planologische Dienst van Overijssel kan worden geplaatst een

sociaal-geograaf

tegen nader overeen te komen salariëring.
Sollicitaties, met uitvoerige inlichtingen, uitsluitend schriftelijk te richten tot de Directeur van bovengenoemde dienst, Provinciehuis, Zwolle.

N.V. NEDERLANDS SPERWERVBOND

(Landelijke centrale van 20 coöperatieve kruideniersverenigingen) vraagt voor zijn accountants-afdeling

EEN BEKWAAM PERSOON

Candidaten moeten op grond van opleiding en ervaring administraties kunnen controleren, adviezen kunnen geven voor efficiënt bedrijfsbeheer, doorkneet zijn in belastingzaken en leiding kunnen geven.

Brieven met uitvoerige inlichtingen aan het kantoor der N.V., Stationsstraat 7, Utrecht.

N.V. MACHINEFABRIEK DU CROO & BRAUNS

gevestigd te AMSTERDAM

Geplaatst kapitaal f 1.200.000.—

UITGIFTE van

f 400.000.— Aandelen

in stukken van f 1000.— aan toonder of op naam, ten volle delend in de winst van het boekjaar 1947/48 en volgende boekjaren, uitsluitend voor de houders van de reeds uitstaande aandelen,

tot de koers van 107½ pCt.

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld, op de voorwaarden van het prospectus d.d. 11 September 1947, op

Vrijdag 19 September 1947,
van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,
bij de kantoren van de

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V. te Amsterdam,
Rotterdam en 's-Gravenhage,

en bij
LABOUCHERE & CO. N.V. te Amsterdam.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

Labouchere & Co. N.V. Amsterdamsche Bank N.V.
Amsterdam. 11 September 1947.

N.V. NEDERLANDS-AMERIKAANSE FITTINGFABRIEK

gevestigd te AMSTERDAM.

UITGIFTE van

**3400 gewone aandelen en 500 4 pCt
cumulatief preferente converteerbare
aandelen,**

elk groot nominaal f 1000.— aan toonder.

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen openstellen op

Woensdag 24 September 1947

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,
te Amsterdam ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
Rotterdamsche Bankvereniging N.V.,
de Heren Pierson & Co.,
de Heren Ingwersen & Co.,

te Rotterdam ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
Rotterdamsche Bankvereniging N.V.,

te 's-Gravenhage ten kantore van:

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.,
Rotterdamsche Bankvereniging N.V.,
de Heren Heldring & Pierson,

voor beide categorieën tot den koers van 108 pCt.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V.

Rotterdamsche Bankvereniging N.V.

Pierson & Co.

Ingwersen & Co.

Amsterdam, 17 September 1947.

Accountantsassociatie Klijnveld, Kraayenhof & Co. vraagt voor haar kantoor te Amsterdam en overige kantoren in Nederland:

jonge accountants

lid N.I.v.A. of V.A.G.A.

1e en 2e assistenten

Sollicitaties te richten aan het kantoor Amsterdam, Tesselschadestraat 18.

N.V. A.T.O. — VAN GEND & LOOS

Geregelde vrachtauto-dienst

Nederland - Tsjecho-Slowakije

Vraagt inlichtingen bij onze 80 kantoren of bij van Uden's Transport Bureau - Veerhaven 15 - Rotterdam